

ΔΙΟΡΘΩΤΙΚΑ

ΕΙΣ ΤΑ

ΤΟΥ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ

(ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ).

Ἐπιμελῶς καὶ ἀκριβῶς οὐ πρὸ πολλοῦ τὰ τοῦ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως πάλιν ἐξ ἀρχῆς διανέγνωκα, ἀνδρὸς ἐλλογίμου καὶ φιλομαθοῦς καὶ ἀναγνωσμάτων Ἑλληνικῶν πολυπραγμονήσαντος βέβητος ὡς ὀλίγοι τάχα πού τῶν πρὸ αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ φιλοῦμεν τὸν ἄνδρα οἱ φιλόλογοι καὶ θαυμάζομεν, τὰ δὲ περὶ τῆς γνώσεως καὶ τῶν Γνωσικῶν τερετισματα καὶ μινυρίσματα (ὡς ἂν αὐτὸς εἴποι) μακρὰ χαίρειν ἐῶμεν. Γέμει μὲν οὖν τὰ τοῦ Κλήμεντος συγγράμματα, καθάπερ ἀμέλει καὶ τὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἀπάντων, σφαλμάτων παντοδαπῶν τῶν τὴν τε λέξιν τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὴν διάνοιαν ἐκάστοτε κακῶς διαλυμνηναμένων. Γινώσκεν δ' οἶμαι τὸ καλῶς, ὃ βέλτιστε Κόντος, ἰατρὸν τῶν τοιούτων ἔδντα καὶ ταῖς ἑννέα δὴ πεφιλαμένον ἔξοχα Μούσαις. Ἔδοξεν οὖν μοι ἐπὶ σχολῆς ἕνια τῶν παρὰ τῷ Κλήμεντι παρεφθαρμένων μετὰ σοῦ διευκρινεῖν καὶ τὰ τοῖς τε ἀντιγραφεῦσιν ἡμαρτημένα καὶ τοῖς ἐκδόταις παρημελημένα καθόσον ἂν δύναμαι διορθοῦν. Χρήσομαι δὲ τῇ τοῦ Ποπτέρου ἐκδόσει τοῦ μετὰ τὸν Συλβούργιον, τὸν συνετώτατον καὶ κριτικώτατον, πολλὰ περὶ τὰ τοῦ Κλήμεντος πραγματευσαμένου καὶ οὐκ ὀλίγα ἕκ τε παλαιῶν ἀντιγράφων καὶ τῇ ἰδίᾳ συνέσει κατορθώσαντος. Διέλαθε δὲ κακείνῳν πάμπολλα, καθάπερ καὶ ἡμᾶς πλείστα διέφυγεν, ὧν περ ἄλλοις τισὶν ἴσως μελήσει ὑπερον. Πρὸς δὲ τὴν τῶν λόγων κρίσιν ἕκαστος ἡμῶν ὃ μὲν πλεον τι, ὃ δὲ ἔλαττον συμβάλλεται, οἱ δὲ τῶν τοιούτων κριταὶ τὸ τοῦ Παύλου πάντα μὲν δοκιμαζόντων, τὸ δὲ καλὸν κατεχόντων. Πρὸς δὲ τῇ τοῦ Ποπτέρου ἐκδόσει ἐχρησάμεν καὶ ἑτέρα τινί, ἣν πρὸ τριάκοντά που ἐτῶν ἐν τῇ Λιψία ἐκδεδωκὼς ὁ Κλότζιος πολλὰ μὲν διώρθωσεν, ἕνια δὲ καὶ παραδιώρθωσεν.

Τὰ παρὰ τῷ Κλήμεντι θεολογούμενα καὶ τὰ περὶ τοὺς Γνωστικούς καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια, ὡς προεῖπον, χαίρειν ἕστας καὶ οἷς ταῦτα ἐπιμελὲς εἶδέναι καταλιπὼν οὐδὲ τῶν περὶ τὴν ἀρχαιολογίαν τῶν τε Ἑβραίων καὶ τῶν Χριστιανῶν πολὺν λόγον ἐποίησά μιν. Θαυμάσας δὲ πολλάκις ἐν τοῖς τοιούτοις τὴν ἄλλων τε πολλῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ Κλήμεντος εὐήθειαν καὶ ἀκρισίαν πρὸς μὲν τὰ ἐναργέστατα ἀποτετυφλωμένου, τὰ δὲ ἀτοπώτατα καὶ περιφανῶς πεπλασμένα καὶ ἐψευσμένα γεροντικῶς, μᾶλλον δὲ γραϊκῶς, ἀποδεχομένου, βούλομαι πρῶτον ὀλίγα τινὰ τῶν παρ' αὐτῷ ἰσορουμένων ἐξετάζειν καὶ ἐλέγχειν. Ἐξαρκῆσει δὲ βραχέως ἐπιδραμεῖν τὰ περὶ τοῦ Μαῦσέως ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Στρωματέων διὰ πολλῶν τῷ Κλήμεντι γεγραμμένα. Ἀκολουθῶν γὰρ Ἰουδαϊκοῖς τισὶ συγγραφεῦσι τοῖς πᾶν ὅ, τι ἂν ἐπ' ἀκαιρίμαν γλῶσσαν ἔλθῃ τολμηρῶς καὶ ἀναισχύντως ψευδομένοις καὶ ἐπὶ τῷ τὰ οἰκεία σεμνύνειν καὶ αὐξῆσαι καὶ εἰς ὕψος αἶρειν οὐδ' ὀτιοῦν οὐχ ὅτι τάληθοῦς ἀλλ' οὐδὲ τοῦ πιθανοῦ καὶ τοῦ εὐλόγου πεφροντικόν σιν ὁ βέλτιτος Κλήμης οὐδὲν πώποτε τῆς τούτων πονηρίας καὶ ἀπιστίας καὶ ἀλαζονείας ἤσθετο, ἀλλ' ὡς τις τοῦ κρίνειν καὶ εὐφρονεῖν παντάπασιν ἐστρημένος καὶ τὰ ἀνοητότατα ταχυπειθῆς καὶ εὐήθης ἂν ἐπιδοκιμάσας παρέλαβεν. Ἡμεῖς μὲν νῦν ἠδέως πάντες γελοῦμεν ἐπὶ τε τοῖς Ἀριστοῦ καὶ Ἀριστοβούλου ψεύσμασι καὶ τοῖς τοῦ Ἐκαταίου τοῦ Ἀβδηρίτου τερατεύμασι καὶ τοῖς τοῦ Νουμηίου καὶ Εὐπολέμου καὶ Ἀρταπάνου καὶ Δημητρίου ἀλαζονεύμασι καὶ ταῖς τοῦ Φίλωνος καὶ Ἰωσήπου (ἵνα μὴδὲν τραχύτερον εἴπω) εὐθεσίαις, ὁ δὲ Κλήμης οὐδὲν ὅ, τι οὐ τῶν τοιούτων εὐθῶς πάνυ ὑπερασπάζεται τε καὶ τέθειπεν. Οὐκ ἀτερπὲς δὲ ὀλίγ' ἄττα τούτων παραθέσθαι. Περὶ τῆς τοῦ Μαῦσέως τροφῆς καὶ παιδείας (σελ. 415) τάδε γράφει κατὰ λέξιν: »ἐν δὲ ἡλικίᾳ γενόμενος ἀριθμητικὴν τε καὶ γεωμετρίαν — ἐδιδάσκετο —, τὴν δὲ ἄλλην ἐγκύκλιον παιδείαν Ἕλληνας ἐδίδασκον ἐν Αἰγύπτῳ, ὡς ἂν βασιλικὸν παιδίον, ἧ Φησὶ Φίλων ἐν τῷ Μαῦσέως βίῳ». Τοῦτο μὲν δὴ ἴσως σε ἐλελήθει, ὃ βέλτιτε Κόντος, ὁ Μαῦσῆς τῇ Φωνῇ ἐλληνίζων καὶ τὴν ἐγκύκλιον τῶν Ἑλλήνων παιδείαν ἐκδεδιδασγμένος. Μάρτυς δὲ αὐτὸς ὁ Φίλων, ὁ Πυθαγόρειος, ὁ πάντων λογιώτατος, οὗ τὰ βιβλία ἀναγιγνώσκει μὲν οὐδεὶς, πάντες δὲ ἐγκωμιάζουσιν. Μὴ ἀπισήσης οὖν, ἀλλὰ λαβὲ τὸ βιβλίον καὶ ἀνάγνωθι (Τόμ. Β. σελ. 84 ἐκδ. Μαγγ.): »Διδάσκαλοι δ' εὐθὺς ἀλλαχόθεν ἄλλοι παρήσαν, οἱ μὲν ἀπὸ τῶν πλησιοχώρων καὶ τῶν κατ' Αἴγυπτον νομῶν αὐτοκέλευστοι, οἱ δὲ ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος

ἐπὶ μεγάλαις δωρεαῖς μεταπεμφθέντες". Καὶ μετ' ὀλίγα: »τὴν δὲ ἄλλην ἐγκύκλιον παιδείαν Ἑλληνας ἐδίδασκον, οἱ δ' ἐκ τῶν πλησιοχώρων τὰ τε Ἀσσύρια γράμματα καὶ τὴν τῶν οὐρανίων Χαλδαϊκὴν ἐπιστήμην". Σαφῶς καὶ διαρρηθὴν μαρτυρεῖ ὁ ἀνὴρ καὶ τὰ κατὰ μέρος ἀκριβῶς φαίνεται ἐπιστάμενος ὡς τὸ »ἐπὶ μεγάλαις δωρεαῖς". Οὐδὲν μέντοι θαυμαστὸν τὸν σοφὸν Φίλωνα ταῦτα οὕτω καλῶς εἰδέναι. Γράφει γὰρ (ὡς αὐτὸς λέγει σελ. 82) »τὰ περὶ τὸν ἄνδρα μαθὼν αὐτὰ καὶ ἐκ βίβλων τῶν ἱερῶν καὶ παρὰ τινῶν ἀπὸ τοῦ ἔθνους πρεσβυτέρων". καὶ εὐθὺς ἐπάγει: »τὰ γὰρ λεγόμενα τοῖς ἀναγινωσκομένοις αἰεὶ συνύφαινον καὶ διὰ τοῦτ' ἔδοξα μᾶλλον ἐτέρων τὰ περὶ τὸν βίον ἀκριβῶσαι." Οὐ χαλεπὸν, οἶμαι, διαγιγνώσκειν τὰ ἐκ τῶν ἱερῶν βίβλων καὶ τὰ καινὰ ταῦτα καὶ θαυμαστὰ, ἅπερ ὁ σοφὸς Φίλων παρὰ τῶν πρεσβυτέρων τούτων (τῶν τὰ πρὸ χιλίων καὶ πεντακοσίων ἐτῶν οὕτως ἀκριβῶς μεμνημένων) αὐτὸς τε πέψυται καὶ τὸν Κλήμεντα πέπεικεν. Ἔγω δὲ τῶν Ἑλλήνων τινὲς μεγάλαις δωρεαῖς ἐπαρθέντες τὸν Μαῦσῆν τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν ἐδίδασκαν. Ἄλλ', ὃ βέλτιτε Κλήμης, οὐ σὺ δῆτα ἀρτίως περὶ τῆς τοῦ Μαῦσέως ἡλικίας ἀκριβολογούμενος εἶρηκας ὅτι »κατὰ τὸν Ἰναχον" ὁ ἀνὴρ ἤκμασεν, »ὃ δὲ Προμηθεὺς ἐβδόμη γενεᾷ μετὰ Μαῦσέα ἐγένετο ὡς καὶ πρὸ τῆς καθ' Ἑλληνας ἀνθρωπογονίας ὁ Μαῦσῆς ἠκμακέναι φαίνεται." Οὐ σὺ ταῦτα αὐτὸς γέγραφας κατὰ λέξιν (σελ. 582); Πῶς οὖν τῶν Ἑλλήνων τινὲς τῶν οὕτω γεγονότων τὴν οὕτω οὔσαν ἐγκύκλιον παιδείαν ἐδίδασκον; εἰπέ μοι. Ἄλλ' ἐπλάσθησαν τότε πάλαι οἱ ἄνθρωποι (ἴσως ἑρεῖς) καὶ αὐτὸς (σελ. 579) τάδε γέγραφα: »εἰς δὲ τὸν χρόνον τῶν Τρωϊκῶν ἀπ' Ἰνάχου γενεαὶ μὲν εἴκοσιν ἢ πλείους διαριθμοῦνται, ἔτη δέ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τετρακόσια καὶ πρόσω." Ἐπλάσθησαν οὖν τότε ἤδη οἱ ἄνθρωποι, ἢ δὲ ἐγκύκλιος παιδεία ἢ τῶν Ἑλλήνων ποῦ ποτὲ ἦν, ἔτσει τετρακόσις πρὸ τῶν Τρωϊκῶν; Ἐμοὶ μὲν ἄπορον τὸ πρᾶγμα φαίνεται, οἱ δὲ τοῦ Φίλωνος πρεσβύτεροι ἴσως καὶ τούτου διεφύλαξαν τὴν μνήμην.

Ἄλλ' ἕτερός τις Ἑβραῖος προσέρχεται, ὁ Εὐπόλεμος, ἀκούωμεν δὲ τὰ παρ' αὐτοῦ (σελ. 415): »Εὐπόλεμος ἐν τῷ περὶ τῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ βασιλείᾳ τὸν Μαῦσῆν φησὶ πρῶτον σοφὸν γενέσθαι καὶ γραμματικὴν πρῶτον τοῖς Ἰουδαίοις παραδοῦναι, καὶ παρὰ Ἰουδαίων Φοινίκας παραλαβεῖν. Ἑλληνας δὲ παρὰ Φοινίκων." Οἶον ἡμῖν ἀπώλετο τοῦ Εὐπολέμου βιβλίον οὕτω καλὰ καὶ καινὰ καὶ χρήσι-

μα περιέχον! Ἄλλὰ πρῶτον σκοπῶμεν ὅ, τι καὶ λέγει ὁ ἀνὴρ· ὁρῶ γὰρ τινὰς ἀκαίρως τὴν γραφὴν κινουντας καὶ ἀντὶ τοῦ γραμματικὴν μεταγράφοντας γράμματα οὐδὲν δέον. Οὐ γὰρ τὴν γραμματικὴν τέχνην, ἣν ἐγὼ τε καὶ σὺ πρεσβεύομεν, πρῶτος ὁ Μωϋσῆς λέγεται τοῖς Ἰουδαίοις παραδοῦναι, ἀλλὰ τὰ γράμματα, τοὺς χαρακτῆρας, τοὺς τύπους τῶν γραμμάτων καὶ τὴν χρῆσιν. Οὕτω λέγουσι πολλάκις ἡ παλαιὰ γραμματικὴ, ἡ μετ' Εὐκλείδην γραμματικὴ¹⁾ ἀντὶ τοῦ τὰ Ἀττικὰ γράμματα, τὰ Ἰωνικὰ γράμματα, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. Παραθήσομαι Πλούταρχου μαρτυρίαν διορθώσεως δεσμένην. Ἐν τῷ περὶ τοῦ Σωκράτους δαιμονίου τάδε γράφει (σελ. 579 Α): »τοὺς δὲ τύπους (τῶν γραμμάτων) εἶναι τῆς ἐπὶ Πρωτεῖ βασιλεύοντι γραμματικῆς. Ἡρακλέα τὸν Ἀμφιτρώωνος ἐκμαθεῖν." Κακῶς νῦν ὁ δὲ παρεμβάλλεται »Ἡρακλέα (δέ)", γραπτέον γὰρ »(ἦν) Ἡρακλέα — ἐκμαθεῖν." Οὕτως οὖν καὶ ὁ Εὐδόλεμος ψεύδεται τοὺς τῶν γραμμάτων τύπους τοῦ Μωϋσέως εὐρημα γενέσθαι καὶ ὑπὸ τοῦ πάντων ἀγραμματοτάτου ἔθνους τὴν τῶν γραμμάτων χρῆσιν εἰς ἀνθρώπους προελθεῖν. Καταγελῶμεν δὴ τοῦ ἀναισχύντου γόητος καὶ ἐπὶ τὰ ἐξῆς μεταβαίνομεν. Ὁ Μωϋσῆς »ἐπέτεινε τὴν φρόνησιν τὴν συγγενικὴν καὶ προγονικὴν ζηλώσας παιδείαν ἄχρι καὶ τὸν Αἰγύπτιον — πατάξας ἀποκτεῖναι." ὡς φησὶν ὁ Κλήμης (σελ. 413). Ἐνεργὸν ἄρα καὶ δραστήριόν τινα παιδεῖαν ἤσκει ὁ ἀνὴρ τὴν μέχρι φόνου προχωροῦσαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ φόνος τεράσιός τις ἦν καὶ οἷος οὐδεὶς ἄλλος. Ἐπάγει γὰρ τούτοις εὐθύς τάδε: »Φασὶ δὲ οἱ μῦσαι λόγῳ μόνῳ ἀνελεῖν τὸν Αἰγύπτιον ὡσπερ ἀμέλει ὕστερον Πέτρος ἐν ταῖς Πράξεσι φέρεται τοὺς νοσφισαμένους τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου καὶ ψευσαμένους λόγῳ ἀποκτείνας." Ἐν τούτοις τὸ μὲν πρᾶγμα ὡς ἕκαστος ἑαυτὸν πείθει οὕτως ἐχέτω, ἡ δὲ λέξις ἡμάρτηται. »Φέρεται ἀποκτείνας" οὐδεὶς λέγει, ἀλλ' »ἀποκτεῖναι." Οὐ μέντοι τοῦτό γ' ἔγραψεν ὁ Κλήμης ἀλλ' ἕτερόν τι. Ἐόρακας, οἶμαι, πολλάκις ἤδη καὶ ὄφει ὕστερον

¹⁾ Ἐν τῷ τοῦ Ἀριστείδου βίῳ ὁ Πλούταρχος τάδε γράφει κεφ. 1: »ὁ δὲ χρόνῳ πολλῷ νεώτερος τοῦ Ἀριστείδου, ὡς ἐλέγχει τὰ γράμματα τῆς μετ' Εὐκλείδην ὄντα γραμματικῆς." Παραβαλέτω δέ τις τούτοις τὰ τοῦ Ἀρποκρατίωνος ἐν τῷ Ἀττικοῖς γράμμασι »τὴν τῶν κδ' σοικεῖαν γραμματικὴν ὄψε ποτε παρὰ τοῖς Ἰωσιν εὐρεθῆναι."

ἐν τοῖς ἀντιγράφοις συγχυθέντα Φέρω - Φαίνω καὶ Φέρομαι -
 Φαίνομαι. Γραπτέον καὶ νῦν: »Φαίνεται — ἀποκτείνας»,
 Φανερὸς γάρ ἐστιν ὁ Πέτρος ἐν ταῖς Πράξεσι προσειπὼν μόνον καὶ
 λόγῳ ἐπιπλήξας τὸν τε Ἀνανίαν καὶ τὴν Σάπφειραν ἀποκτείνας.
 Μετὰ δὲ ταῦτα τὰ τερατεύματα Ἀρτάπανός τις ἐπεισερχεται
 μυθάρια δύσηνα καὶ γραῶν ὕβλους περὶ τοῦ Μωϋσέως διηγούμενος
 οὐς οὐδεὶς ἂν τῶν νῦν οὐδὲ τῶν δεσποδαιμονεσέμων ἀνάσχοιτ' ἂν
 ἀκούων, οἶον καὶ τόδε· ἐμπесόντα τὸν Μωϋσον εἰς δεσποτήριον ὑπὸ
 τοῦ βασιλέως νύκτωρ τῶν θυρῶν πασῶν αὐτομάτως ἀνοιχθεῖσθαι
 ἐξελθόντα εἰς τὰ βασίλεια παρελθεῖν καὶ τὸν βασιλέα ἐξεγεῖραι.
 »Τὸν δὲ καταπλαγέντα τῷ γεγενοῦσι κελεῦσαι τῷ Μωϋσῶ τὸ τοῦ
 πέμψαντος αὐτὸν Θεοῦ εἰπεῖν ὄνομα, τὸν δὲ προσκύψαντα πρὸς τὸ
 οὐς εἰπεῖν, ἀκούσαντα δὲ τὸν βασιλέα πεσεῖν ἄφρων», ὅπερ ἐκρήν
 πολὺ μᾶλλον τὸν μιᾶρον Ἀρτάπανον παθεῖν τοιαῦτα ψευδολογοῦνται.
 Τὰ δὲ πάγκαλα ταῦτα πάντα ὁ Κλήμης μεταγέγραφε (οὐ γὰρ
 βούλομαι λέγειν κατ' αὐτὸν τὸν Κλήμεντα κέκλοφεν) ἐκ τῶν
 τοῦ Πολυτίμορος Ἀλεξάνδρου, ἐξ οὗ ἕτερα τὰ πλεῖστα καὶ ταῦτ' αὐτὰ
 παρέθετο ὁ Εὐσέβιος ἐν τῇ καλουμένῃ Εὐαγγελικῇ Προπαρρασκευῇ
 (Θ. κς. σελ. 431 C.). Ὁ δὲ Εὐσέβιος ὑπερβαυμάζει τὸν ἄνδρα
 πολύνουν τε καὶ πολυμαθῆ ὀνομάζων καὶ τὰς αὐτοῦ τερα-
 τείας καὶ ψευδολογίας ἄσμενος ἀποδεχόμενος. Οὗτος οὖν ἐστὶν ὁ
 Ἀλέξανδρος ὁ τοὺς τε Εὐπολέμους καὶ τοὺς Ἀρταπάνους καὶ τοὺς
 Δημητρίους καὶ τοὺς Ἀριστεὰς οὐκ οἶδ' ὅπῃθεν ἀνορύξας καὶ τούτοις
 προσθεῖς τὰ δύσηνα ποιημάτια τοῦ τε Φίλωνος καὶ τοῦ Θεοδοῦτου
 καὶ τοὺς τοῦ Ἐζεκιήλου τοῦ Ἰουδαίου τραγικοῦ (ὦ Μοῦσαι Φίλοι!)
 καταγελάτους ἰάμβους. Ὁ δὲ Κλήμης τούτων πάντων οὐδ' ὅτι οὖν
 ἀνεγνωκὼς οὐδὲν ἄλλο ἢ τὰ τῷ Ἀλεξάνδρῳ συνειλεγμένα μεταγρά-
 φει. Ἄξιον δὲ καὶ τὰ περὶ τοῦ Μωϋσέως ὀνόματος τῷ Κλήμεντι
 γεγραμμένα ἐξετάζειν τάδε (σελ. 412): »Εἶτα τίθεται τῷ παιδίῳ
 ὄνομα ἢ βασιλεῖς Μωϋσῆν ἐτύμως διὰ τὸ ἐξ ὕδατος ἀνελεσθαι
 αὐτό· τὸ γὰρ ὕδωρ Μωϋ ὀνομάζουσι Αἰγύπτιοι, εἰς ὃ ἐκπέθεται
 τεθνηξόμενος. καὶ γὰρ τοὶ Μωϋσῆν τὸν ἀποπνεύσαντα τῷ ὕδατι
 προσαγορεύουσι.» Ἐσφαλται καὶ συγκέχυται τούτων ἕνια, διορ-
 θωτέον δὲ ὧδε: »διὰ τὸ ἐξ ὕδατος ἀνελεσθαι (τὸ γὰρ ὕδωρ Μωϋ
 ὀνομάζουσι Αἰγύπτιοι), εἰς ὃ ἐξετέθη τεθνηξόμενος. Καὶ γὰρ
 τοὶ Μωϋσῆν τὸν ἐναποπνεύσαντα τῷ ὕδατι προσαγορεύουσι.»
 Οὐ συνάδει δὲ τούτοις ὁ Ἰώσηπος ἐν τῇ Ἀρχαιολογίᾳ (Β. θ. § 6)
 τάδε γράφων κατὰ λέξιν: »τὸ γὰρ ὕδωρ Μωϋ οἱ Αἰγύπτιοι καλοῦ-

σιν, ὡς ἦς δὲ τοὺς σωθέντας" ἀπιθάνως πάνυ τὸν Ἑλληνικὸν τοῦ
 ὀνόματος τύπον εἰς δύο Αἰγυπτιακὰ ῥήματα διατέμνων καὶ περι-
 φανῶς περὶ ὧν οὐκ οἶδεν αὐτοσχεδιάζων· καὶ ἐν τῷ κατ' Ἀπίωνος
 (Α. λα'): »τὸ δ' ὄνομα δηλοῖ τὸν ἐκ τοῦ ὕδατος σωθέντα· τὸ γὰρ
 ὕδωρ οἱ Αἰγύπτιοι Μῶϋ καλοῦσιν." Πότερον οὖν δηλοῖ τοῦνομα
 τὸν ἐκ τοῦ ὕδατος σωθέντα ἢ τὸν ἐναποπνεύσαντα τῷ ὕδα-
 τι; οὐκ ὀλίγον γὰρ ταῦτα διαφέρει. Οὐκ οἶδα, ἑτέραν δὲ τινα
 σοι τούτων ψευδολογίαν διηγῆσομαι. Ὁ καλὸς Ἀρτάπανος, οὗ τὴν
 ῥῆσιν ὁ Πολυῖτωρ παρατίθεται (ἐν τῇ Εὐαγγ. Προπαρασκ. σελ. 432),
 διηγεῖται τάδε: »τὴν Μέρρι υποβαλέσθαι τινὸς τῶν Ἰουδαίων παι-
 διον, τοῦτο δὲ Μῶϋσον ὀνομάσαι. ὑπὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων αὐτὸν ἀν-
 δρωθέντα Μουσαῖον προσαγορευθῆναι, γενέσθαι δὲ — τοῦτον
 Ὀρφείως διδάσκαλον." Ὀρῆς, ἐξαίφνης ἡμῖν ὁ Μῶϋσῆς ὁ
 κατὰ τὸν Ἰναχὸν ἠκμακῶς Μουσαῖος ὧν ἀναπέφηνεν ὁ τὸν Ὀρφέα
 διδάξας. Τῶν τερατευμάτων! ἦν δὲ σὺ τούτοις συμμιγῆς ἀπολεῖς
 καὶ τὸν ἐόντα νόον, κατὰ τὸν Θέογνιν. Τὰ δὲ τοιαῦτα μέντοι τὸν
 πολὺν χρόνον βοηθὸν λαβόντα καὶ τῶν Φρονιμωτέρων ἐνίους τάλη-
 θοὺς ἀπεπλάνησεν, οἷόν ἐστι τὸ τῷ Κλήμεντι ὀλίγον ἔμπροσθεν (σελ.
 410) εἰρημένον περὶ τῶν ἐβδομήκοντα ἑρμηνέων: »ἐκάστου δὲ ἐν μέ-
 ρει κατ' ἰδίαν ἐκάστην ἑρμηνεύσαντος προφητεῖαν συνένευσαν αἱ
 πᾶσαι ἑρμηνεῖαι συναντιβληθεῖσαι καὶ τὰς διανοίας καὶ τὰς λέξεις." Σπουδάζων
 ταῦτα καὶ οὐδὲν ὑποπτεύων κακὸν ὁ βέλτιστος Κλήμης
 μαρτυρεῖ, μυριοὶ γὰρ τῶν πρὸ αὐτοῦ ἰσόρησαν τὸ γεγονός, καθάπερ
 οὐκ ὀλίγαι μυριάδες τῶν μετ' αὐτὸν τὸ παράδοξον καὶ τερατώδες
 πρᾶγμα πάνυ ἀφελῶς καὶ εὐήθως ἀληθὲς εἶναι ἐπίσθησαν. Μει-
 διάσεις, οἶμαι, τοῦ σοφωτάτου Φίλωνος ἀκούων τάδε λέγοντος (ἐν
 τῷ τοῦ Μῶϋσέως βίῳ Β. κεφ. ζ) περὶ τῶν ἐβδομήκοντα ἐν Φάρῳ
 τῇ νήσῳ καθημένων: »καθίσαντες δ' ἐν ἀποκρύφῳ καὶ μηδενὸς πα-
 ρόντος ἔτι μὴ τῶν τῆς Φύσεως μερῶν γῆς ὕδατος ἀέρος οὐρανοῦ"
 (μόνον ἄρα τῶν σσιχρίων τὸ πῦρ ἀπῆν, θέρους δοκεῖ ἄρα γενέσθαι)
 »καθάπερ ἐνθουσιῶντες προσφῆτευσον οὐκ ἄλλα ἄλλοι, τὰ δ'
 αὐτὰ πάντες ὀνόματα καὶ ῥήματα ὡσπερ ὑποβολέως ἐκά-
 στοις ἀοράτως ἐνηχοῦντος¹⁾." Τί δὲ ταῦτ' ἐστὶν ἄλλο ἢ γραῶν ὕλοι;

¹⁾ Τῶν νῦν θεολόγων ἐνιοὶ οἶονται οὐ τὸν Φίλωνα ἀλλὰ τῶν με-
 ταγενεσέρων τινὰς τοῦ Φίλωνος παρακούσαντας τὸ καταγέλαστον
 πλάσμα τοῦτο πεπλακέναι. Διαρρηθῆναι δὲ λέγει ὁ Φίλων »οὐκ
 ἄλλα ἄλλοι, τὰ δ' αὐτὰ πάντες ὀνόματα καὶ ῥήματα,"
 καὶ τὸν ὑποβολέα ὡσπερ κολοφῶνα ἐπέθηκεν.

Οὐδ' αὐτὸς ὁ Ἰώσηπος τᾶλλα τὸν αὐτὸν τρόπον διηγούμενος τὸ τε-
 ρατᾶδες τοῦτο ἐτόλμησε προσδιγεῖσθαι, ἀλλὰ σιωπῇ παρήλθεν (ἐν
 τῇ Ἀρχαιολογίᾳ IB. β. § 6) εὖ εἰδὼς τοὺς Ῥωμαίους οἷς ἔγραφε
 τούτου γε τοῦ τερατεύματος οὐκ ἀνεξομένους, ἵνα δὲ μὴ ἀσύμβο-
 λος ἀπέλθοι ἕτερόν τι προσεπεψεύσατο τοιοῦτον. Φησὶ γὰρ ὅτι ὁ
 Φιλάδελφος τοὺς ἐβδομήκοντα Φιλοφρονούμενος ἐπηγγείλατο »τὴν
 ἡμέραν καθ' ἣν ἦλθον πρὸς αὐτὸν ἐπιφανῆ ποιήσειν καὶ κατὰ πᾶν
 ἔτος ἐπίσημον εἰς ὅλον τὸν τῆς ζωῆς χρόνον." Τὸ ἀπίθανον καὶ
 ἡλίθιον τούτων ἐξελέγχει ἄριστα ὁ Ἰώσηπος αὐτὸς τάδε εὐθύς ἐπά-
 γων: »ἔτυχε γὰρ ἡ αὐτὴ εἶναι τῆς παρουσίας αὐτῶν καὶ τῆς
 νίκης ἣν Ἀντίγονον ναυμαχῶν ἐνίκησεν." Πανούργως
 οἱ ἀλαζόνες Ἰουδαῖοι ἀλλοτρίας δόξης ἀντιποιοῦνται τὰ μηδὲν αὐ-
 τοῖς προσήκοντα σφετεριζόμενοι. Ἔτερόν τι τοιοῦτον κλέμμα τοῦ
 Φίλωνος ἄκουε. Διηγησάμενος τὰ περὶ τῶν ἐβδομήκοντα τάδε ἐπι-
 φέρει: »ΔΙΟ καὶ μέχρι νῦν ἀνὰ πᾶν ἔτος ἑορτὴ καὶ πανηγυρις
 ἄγεται κατὰ τὴν Φάρον νῆσον, εἰς ἣν οὐκ Ἰουδαῖοι μόνον ἀλλὰ καὶ
 παμπληθεῖς ἕτεροι διαπλέουσι τὸ χωρίον σεμνύνοντες ἐν ᾧ
 πρῶτον τὸ τῆς ἐρμηνείας ἐξέλαμψεν." Ὁρᾷς τὴν τοῦ
 Φίλωνος εἴτε πανουργίαν εἴτε εὐήθειαν; Τοῖς Ἀλεξανδρεῦσι πᾶσιν
 ἀναμιξῆ ἔθος ἦν ἀκτάζειν, τὸ δὲ ἀκτάζειν ὅ, τι ἐστὶν αὐτὸς ὁ
 Φίλων ἐν τοῖς ἐξῆς οὕτω διαγράφει: »οἱ μὲν πηξάμενοι σκηναῶς
 ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ, οἱ δὲ ἐπὶ τῆς αἰγιαλίτιδος ψάμμου κατακλιναν-
 τες (γρ. κατακλινέντες) ἐν ὑπαίθρῳ μετ' οἰκείων καὶ Φίλων ἐσιδῶν-
 ται." Οὐδεὶς δὲ αὐτῶν ἠδέως ἀκτάζειν ἐν τῇ νήσῳ εἰώθει σεμνύ-
 νειν βουλόμενος τὸ χωρίον ἔνθα προπάλαι οἱ ἐβδομήκοντα τὸν τοῦ
 Μιῦσέως νόμον διηρμήνευσαν, τίς γὰρ ἂν τούτου ἐφρόντισε τῶν
 Ἑλλήνων, οἵτινες παμπληθεῖς, (ὡς αὐτὸς ἔφη) εἰς τὴν νῆσον
 διέπλεον, ἀλλ' ἠδονῆς οἶμαι ἕνεκα καὶ παλαιᾶν τινα ἑορτὴν τῶν
 ἐπιχωρίων ἐπιτελοῦντες διέπλεον κατ' ἔτος. Ὁ δὲ Φίλαυτος Ἰου-
 δαῖος πάσῃ τέχνῃ καὶ μηχανῇ τοὺς ὁμοφύλους εἰς ὕψος αἶρειν Φι-
 λοτιμούμενος καὶ τοῦτο παρεσπάσατο καὶ πάντας ἐξηπάτηκεν, ὁρᾷ
 γὰρ τοὺς περὶ τῶν τοιούτων πραγματευομένους τῆς ἐν Φάρῳ ἀγο-
 μένης ἑορτῆς οὕτω μνημονεύοντας ὡς ἀναμφισβήτητον ὄν ὅτι διὰ
 τοὺς ἐβδομήκοντα ἐρμηνείας ὁσέτι ἐπετελεῖτο. Ὁ μὲν οὖν Ἰώσηπος
 αἰδοῖ τῶν συνετωτέρων συντερατεύεσθαι τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο ἄκνησε
 καὶ ἡσχύνθη, οἱ δὲ ἄλλοι πάντες οὐδὲν ὑποσειλάμενοι ἦτοι ἀναι-
 σχυνοῦσιν ἢ ἄκοντες μαωρολογοῦσιν. Εἷς δὲ αὐτῶν καὶ γέλωτα
 ὀφλισκάνει, ὁ Ἰουστίνος ὁ μάρτυς ἐπικαλούμενος· διεξελθὼν γὰρ περὶ

τῶν ἐβδομήκοντα τὰ εἰωθότα ἐν τῷ Παραρτηρικῷ πρὸς Ἑλληνας λόγῳ εἶτ' ἐπιφωνεῖ (σελ. 17 D): »ταῦτα οὐ μῦθος (γρ. μύθους) ἴμῖν, ὧ ἄνδρες Ἕλληνες, οὐδὲ πεπλασμένως ἱστορίας ἀπαγγέλλομεν, ἀλλ' αὐτοὶ ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ γενόμενοι καὶ τὰ ἴχνη τῶν οἰκισκῶν ἐν τῇ Φάρῳ ἑωρακότες ἔτι σωζόμενα καὶ παρὰ τῶν ἐκεῖ ὡς τὰ πάτρια παρεπιφθότων ἀκηκοότες ταῦτα ἀπαγγέλλομεν." Πρὸς ταῦτα παρατήσεται σοι τὸ τῶν Στωϊκῶν εἰς τὸ βωμοί, εἰσὶν ἄρα καὶ θεοί. Εὐτράπελός τις καὶ Φιλοπαίσιμον, ὄν τὸ τῶν Ἀλεξανδρέων πλήθος αἰεὶ ποτε ἐγένετο, ἐρείπιά τινα δείξας ἄνθρωπον ἀκακὸν καὶ ταχυπειθῆ ἐξηπάτησεν. Οὐ μὴν ἀλλὰ τοῖς τοιούτοις πειθόμενοι μάρτυσιν ἔτι καὶ νῦν οἶονταί τινες τὰς νῦν περιφερομένας τῶν Ἰουδαϊκῶν συγγραμμάτων ἐρμηνείας τὰς παρακουσμάτων γεμούσας, τὰς μοχθηρῶς καὶ ἰδιωτικῶς γεγραμμένας, ἐνίας δὲ καὶ ἡμιβαρβάρους ἢ καὶ ἐσχάτως βαρβαρίζουσας, ἐπὶ τοῦ δευτέρου Πτολεμαίου συγγεγράφθαι, πολλὰ εἰς τοῦτο φιλοτιμηθέντος τοῦ Φαληρέως Δημητρίου τοῦ χαριεστάτου καὶ καλλιπετοῦς Ἀθηναίου. Οὐ γὰρ τολμῶσιν, ὡς φασιν αὐτοί, τοσοῦτοις καὶ τηλικούτοις μάρτυσιν Ἰουδαίοις ἅμα καὶ Χριστιανοῖς ἀπιστεῖν. Ὅσης δὲ πίστεως εἰσὶν ἄξιοι φαίνεται δῆπου ἐξ ὧν προείπομεν καὶ προσέτι ἐν τῷ Εὐσεβίῳ ἐπισκέψασθαι ἄξιον. Ἔστι τις Ἀριστόβουλος, γόης καὶ ἀπατεῶν εἴ τις καὶ ἄλλος, ὁ ψευδάμενος ὅτι καὶ πάλαι τὰ τῶν Ἰουδαίων ἑλληνιστὶ διηρμηνευμένα εἶη καὶ τὰ πλείστα καὶ κάλλιστα τῶν δογμάτων ἐντεῦθεν ὁ Πλάτων λάβει. Προσφωνεῖ δὲ τὸ βιβλίον Πτολεμαίῳ τῷ Φιλομήτορι, τῷ τῶν Πτολεμαίων ἔκτῳ, ᾧ καὶ ἐνίστε προσδιαλεγόμενος φαίνεται ἐν τοῖς παρὰ τῷ Εὐσεβίῳ σωζομένοις. Οὗτος οὖν ὁ Ἀριστόβουλος (εἶ τῷ Ἰκανὸς τεκμηριῶσαι ὁ Ἀνατόλιος, ᾧ χρητὰ μάρτυρι ὁ Εὐσέβιος ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ Ζ. κεΦ. λβ.) τῶν ἐβδομήκοντα ἐρμηνέων εἰς ἐγένετο καὶ καθήμενος ἐν τινὶ τῶν οἰκισκῶν, ὧν τὰ ἴχνη ὁ Ἰουστίνος αὐτὸς ἑώρακεν, ἤκουσε τοῦ παρὰ Φίλωνι ὑποβολέως καὶ αὐτῷ ἀοράτως ἐνηχοῦντος. Γράφει δὲ ὁ Ἀνατόλιος κατὰ λέξιν τὰδε: »(Ἀριστόβουλος) ὃς ἐν τοῖς ἐβδομήκοντα κατεπιλεγμένος τοῖς τὰς Ἰσραὺς καὶ θείας Ἑβραίων ἐρμηνεύσασιν γραφὰς Πτολεμαίῳ τῷ Φιλαδέλφῳ καὶ τῷ τούτου πατρὶ καὶ βίβλους ἐξηγητικὰς τοῦ Μωϋσέως νόμου τοῖς αὐτοῖς προσεφώνησε βασιλεῦσιν." Ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐάλωκεν, ὡς ὄρῃς, πάντα ὁμοῦ συμφύρων πράγματα καὶ χρόνους¹⁾. Κἄτα τίς οὐκ ἂν τῶν

¹⁾ Ὁ Ἀριστόβουλος αὐτὸς πρὸς τὸν Φιλομήτορα τὰδε γράφει:

τοιούτων ἀνθρώπων καταφρονήσειεν ὄρων ἅπαντα ὁμοίως αὐτοῖς ἐσκευωρημένα καὶ ἐφουσμένα;

Καὶ ἡ διαβόητος τοῦ Ἀριστοβούλου μαρτυρία, ἣ χρῶνται πάντες αἰεὶ οἱ περὶ τῶν ἐβδομήκοντα πραγματευόμενοι ὡς ἀληθεσάτη οὐση, μέρος τι ἐσφαλται, τᾶλλα δὲ ψεύδεται. Ἐρῶ δὲ διὰ βραχέων ὅ, τι μοι δοκεῖ. Ἐσφαλται γὰρ τὰ τελευταῖα, διορθωτέα δὲ ὧδε: »Ἡ δ' ὅλη ἔρμηνεία τῶν διὰ τοῦ Νόμου πάντων ἐπὶ τοῦ προσαγορευθέντος Φιλαδέλφου βασιλέως τοῦ σοῦ προγόνου (γέγονε), προσενεγκαμένου μείζονα Φιλοτιμίαν Δημητρίου τοῦ Φαληρέως (καὶ) πραγματευσαμένου τὰ περὶ τούτων.»

Προσέθηκα τὸ γέγονε καὶ τὸν καὶ. Ἀδύνατόν ἐστι συντάττειν »ἐπὶ τοῦ Φιλαδέλφου βασιλέως προσενεγκαμένου μείζονα Φιλοτιμίαν,» οὐ γάρ; τὸ δὲ προσενεγκαμένου πάντως πρὸς τὸ Δημητρίου συντακτέον, ὡς παντὶ αὐτόθεν γενήσεται Φανερόν. Ὅτι δὲ οὕτως καὶ οὐκ ἄλλως τῷ Ἀριστοβούλῳ γέγραπται δημοῖ ὁ Κλήμης τὰ τοῦ Ἀριστοβούλου, ὡς ἔθος αὐτῷ, μεταγράφων (σελ. 410): »ἔρμηνευθῆναι δὲ τὰς γραφὰς — Φασὶν ἐπὶ βασιλέως Πτολεμαίου τοῦ Λάγου ἢ, ὡς τινες, ἐπὶ τοῦ Φιλαδέλφου ἐπικληθέντος τὴν μεγίστην Φιλοτιμίαν εἰς τοῦτο προσενεγκαμένου Δημητρίου τοῦ Φαληρέως καὶ τὰ περὶ τὴν ἔρμηνείαν ἀκριβῶς πραγματευσαμένου.» Ὅρξας ὅτι ταῦτα ἐξ ἐκείνων μεταγέγραπται. Οὐκοῦν ὁ μὲν βασιλεὺς οὐδὲν περὶ τὸ πρᾶγμα ἐσπούδασεν κατὰ τὴν τοῦ Ἀριστοβούλου μαρτυρίαν, ὁ δὲ Δημήτριος »ὅς ἦν ἐπὶ τῶν βιβλιοθηκῶν τοῦ βασιλέως» (ὡς οἱ Ἰουδαῖοι ψεύδονται) μείζονα Φιλοτιμίαν προσενεγκαμένος τὰ περὶ τούτων ἐπραγματεύσατο. Ὅτι δὲ καὶ τοῦτο ψεύδεται ὁ Ἀριστοβούλος οὐ χυλεπὸν ἀποδείξει. Ὁ γὰρ Δημήτριος οὔτε τῶν βιβλιοθηκῶν ἐπεσάτει (ἴσμεν γὰρ ἀκριβῶς πάντας ἐξῆς τοὺς ἐπισατήσαντας, ἐν οἷς ὁ Δημήτριος οὐδαμοῦ φαίνεται) καὶ ὁ

»Ἡ δ' ὅλη ἔρμηνεία τῶν διὰ τοῦ Νόμου πάντων ἐπὶ τοῦ προσαγορευθέντος Φιλαδέλφου βασιλέως, σοῦ δὲ προγόνου, προσενεγκαμένου μείζονα Φιλοτιμίαν, Δημητρίου τοῦ Φαληρέως πραγματευσαμένου τὰ περὶ τούτων.»

Ὁ Εὐσέβιος αὐτὸς ταῦτα ἐκ τῶν τοῦ Ἀριστοβούλου μετέγραψεν (ἐν τῇ Εὐαγγ. Προπαρ. ΙΓ, ιβ, σελ. 664. Β) ἀλλὰ τελῶς ἐπελάθετο τούτων ὕψερν καὶ τὸν ἐξ Ἀλεξανδρείας Ἰουδαῖον, τὸν περιπατητικὸν Φιλόσοφον, τὸν κατὰ τὸν Φιλομήτορα γεγυῖντα ἕνα ποιεῖ τῶν πρεσβυτέρων τῶν ὑπὸ τοῦ Ἐλεαζάρου ἐξ Ἱεροσολύμων πρὸς τὸν Φιλάδελφον ἀπεσαλλένων.

φιλάδελφος σφόδρα μισῶν τὸν ἄνδρα, ἐπειδὴ τάχις αἰς τὴν ἀρχὴν κατέβη, ἐξήλασεν αὐτὸν εὐθὺς ἐκ τῆς πόλεως εἶτα μετ' οὐ πολὺ καὶ ἀπέκτεινεν. Οὐ θαῦμα μέντοι, παρ' ὀλίγου γὰρ ἦλθεν ὑπ' αὐτοῦ τῆς βασιλείας ἐκπεσεῖν καὶ βασιλεὺς τις ἄν

ὅτε χῶσεται ἀνδρὶ χέρηϊ

εἶπερ γὰρ τε χόλον γε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ

ἀλλὰ τε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον ὄφρα τελέσῃ.

Ἄπεμνημόνευσεν οὖν καὶ ὁ Φιλάδελφος τῷ Δημητρίῳ καὶ ὅτε πρῶτον ἐδυνήθη ἐξελάσας εἶτ' ἀπέκτεινεν. Ὁ δὲ σοφὸς ἡμῶν Περιπατητικὸς τούτων ὡς ἔοικεν οὐδὲν ἐπιστάμενος ὅσα ἄλλα ἐν τῇ μαρτυρίᾳ ψεύδεται ἐπισκοπεῖν ἄξιον. »Φανερόν (Φησὶν) ὅτι κατηκολούθησεν ὁ Πλάτων τῇ καθ' ἡμᾶς νομοθεσίᾳ καὶ Φανερός ἐστι περιειργασμένος ἕκαστα τῶν ἐν αὐτῇ." Ψεύδεται περιφανῶς. »Διηρμηνεύεται γὰρ (Φησὶν) πρὸ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως δι' ἐτέρων πρὸ τῆς Ἀλεξάνδρου καὶ Περσῶν ἐπικρατήσεως. — ὡς εὐδὴλον εἶναι τὸν προειρημένον φιλόσοφον εἰληφέναι πολλὰ· γέγονε γὰρ πολυμαθής." Αὐτοσχεδιάζων ταῦτα καὶ πλαττόμενος Φανερός ἐστι. »Διηρμηνεύεται δι' ἐτέρων." Διὰ τίνων, ποῦ, πότε; Οὐδεὶς ἂν εἶποι, ἀλλ' εἶπερ ὁ Πλάτων τὰ τοῦ Μωϋσέως παρῆλθεν (ὅπερ αὐτῷ Φανερόν καὶ ἀναντίλεκτον) ἀνάγκη δῆπου διηρμηνεῦσθαι αὐτὰ πρότερον ὁπωσδήποτε. Ἄλλὰ πότε διηρμηνεύεται, ὧ λῶσε Ἀριστόβουλε; »Πρὸ τῆς Ἀλεξάνδρου καὶ Περσῶν ἐπικρατήσεως." Τίνα μέντοι λέγεις ἐπικρατήσιν Ἀλεξάνδρου τε καὶ τῶν Περσῶν; Δῆλον ὅτι τὴν τῆς Αἰγύπτου. Ἄλλὰ πάμπλου διαφέρει, ὁ μὲν γὰρ Ἀλέξανδρος τὴν Αἴγυπτον κατεστρέψατο ἔτει πρὸ Χρ. ἐπιφ. 552, οἱ δὲ Πέρσαι σχεδὸν τι διακοσίους ἔτεσι πρότερον, ἔτει 525. Λέγεις οὖν οἷον »πρὸ διακοσίων σχεδὸν ἢ τετρακοσίων ἐτῶν," εὐθέστερόν πως, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. Ἄλλὰ καὶ νῦν Φανερός εἶ οὐδὲν ἄλλο περὶ τούτων πεπυσμένος πλὴν ὅτι ὁ Πλάτων τὰ τοῦ Μωϋσέως ἀνέγνωκεν. Ἀνάγκη ἄρα πρὸ τῆς τοῦ Πλάτωνος ἡλικίας διηρμηνεῦσθαι. Οὐδὲ γὰρ ἐβραΐζειν ὁ Πλάτων ἠπίσαστο καὶ οὐδεὶς τοῦτό γε τοῖς ἄλλοις ἐτόλμησε προσεπιψεύδεσθαι. "Ὅτι δὲ τὸ πρὸ τῆς Ἀλεξάνδρου ἐπικρατείας διηρμηνεῦσθαι οὐκ ἀπέχρη πρὸς τὴν τοῦ Πλάτωνος ἡλικίαν διὰ τοῦτο καὶ τοὺς Πέρσας προσέθηκας καὶ ἔτη ὀλίγου δεῖν διακόσια. Ἄλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο διδάσκειν, ἀλλ' αὐτοσχεδιάζειν καὶ τὸ ἐπελθὼν λέγειν καὶ ψεύδεσθαι. Ἄλλ' »εὐδὴλον εἶναι φῆς τὸν Πλάτωνα ἐντεῦθεν εἰληφέναι πολλὰ· ἦν γὰρ πολυμαθής." Οἷον τεκμηρίω χρῆ, ὧ βέλτιστε! Σὺ ὁ Περιπα-

τητικὸς καὶ οὐκ ὀλίγω τινὶ τοῦ Πλάτωνος πολυμαθέστερος ἂν ὄσα ἀγνοεῖς! Οὐδὲ τὰ περὶ τοῦ Φαληρέως Δημητρίου οἶσθα γνώριμα πᾶσιν ὄντα. Εἶτα ἐπάγεις: »καθὼς καὶ Πυθαγόρας πολλὰ τῶν παρ' ἡμῖν μετενέγκας εἰς τὴν ἑαυτοῦ δογματοποιίαν κατεχώρισεν.»¹⁾ Καὶ ὁ Πυθαγόρας ἄρα τὰ τοῦ Μωϋσέως κέκλοφεν; Κέκλοφεν, εἴ τι πειθόμεθα τῷ πανσόφῳ Ἀριστοβούλῳ. Σοὶ δὲ ταῦτ' ἴσως, ὦ Φίλιππε Κόντος, ὑπερφυᾶ καὶ παραδοξότατα φαίνεται εἶναι. Μήπω θαυμάσης, ὦγαθέ, προσεξεύρηκε γάρ τι ὁ Ἀριστόβουλος ἔτι πολλῶ τούτων παραδοξότερον. Τί μὴν; Οὐ μόνον ὁ Πλάτων καὶ ὁ Πυθαγόρας πρότερον ἀλλὰ καὶ ὁ Ἡσίοδος καὶ ὁ Ὅμηρος αὐτὸς τὰ τοῦ Μωϋσέως κεκλόφασιν. Ἄπισεῖς; λαβὲ τὸ βιβλίον. Ἐν τῇ τοῦ Εὐσεβίου Εὐαγγ. Προπαρ. (ΙΓ. κεφ. ιβ. σελ. 667 D) ὁ Ἀριστόβουλος περὶ τῆς ἐβδόμης ἡμέρας τῆς τοῦ σαββάτου τάδε γράφει κατὰ λέξιν: »Διασαφεῖ δὲ καὶ Ὅμηρος καὶ Ἡσίοδος μετεπιληφότες ἐκ τῶν ἡμετέρων βιβλίων ἱερὰν εἶναι (τὴν ἐβδόμην ἡμέραν).» Ἀκούεις ὡς σαφῶς καὶ διαρρήδη λέγει: »μετεπιληφότες ἐκ τῶν ἡμετέρων βιβλίων.» Πόθεν λαβόντες; Χαλεπὸν εἰδέναι, εἰ μὴ αὐτὸς ὁ Μωϋσῆς τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ὡς οἶδεν ὁ Φίλων, ἐκδεδιδαγμένος τὰ ἑαυτοῦ ἑλληνιστὶ διηρμήνευσεν. Ἀλλὰ τί ποτ' εἶπεν ὁ Ὅμηρος παρὰ τοῦ Μωϋσέως μετεπιληφώς; καὶ τοῦτο γὰρ ἄξιον εἰδέναι. Ἄλλα τέ τινα, ἃ παραπίθεται ὁ Ἀριστόβουλος, καὶ δὴ καὶ τὸν εἶχον τοῦτον·

Ἐβδομον ἡμαρ ἔην καὶ τῷ τετέλεστο ἅπαντα.

Ὅρῃς; τοῦτο περιφανεῶς ἐκ τοῦ τῆς Γενέσεως βιβλίου μετεπιληπται. Ἀκηκόως ὁ Ὅμηρος ὅτι ὁ Θεὸς ἐν ἑξ ἡμέραις ποιήσας τὸν τε οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν τῇ ἐβδόμῃ παύσαιτο τοῦ ἔργου, διὰ τοῦτο εἶπεν·

Ἐβδομον ἡμαρ ἔην καὶ τῷ τετέλεστο ἅπαντα.

Ἄλλ' ὁ ποιητὴς ἕτερόν τι εἶπεν (ἐν Ὀδυσσεῖα Ε. 262):

Τέτρατον ἡμαρ ἔην καὶ τῷ τετέλεστο ἅπαντα·

τῷ δ' ἄρα πέμπτῳ πέμπ' ἀπὸ νήσου δια Καλυψώ.

Φροῦδος ἡμῖν ὁ Μωϋσῆς, ἡ δὲ τοῦ Ἀριστοβούλου κακουργία καὶ σκευωρία ἐπ' αὐτοφώρῳ κατελιπται. Καλὴν δίκην δέδωκεν ὁ πλάτωνος τῷ Βαλκεναρίῳ, ὅστις ἐν τῷ παγκάλῳ συγγράμματι Περί Ἀρι-

¹⁾ Ἀνθρώπινόν τι ἔπαθεν ὁ Βαλκενάριος κατεχώρησεν κελύων γράφειν καὶ ὁ Γαίσοφοδος αὐτῷ πισεύσας. Γνώριμον τὸ ῥῆμα τὸ καταχωρίζω, ὥστε οὐδὲν δεῖν μαρτύρων.

σοβούλου τοῦ ἐξ Ἀλεξανδρείας Ἰουδαίου πρῶτος τὴν τάνδρος πανουργίαν καταφωράσας οὕτως ἐξήλεγξε Φανερώς ὡς κἀν τῶν σμικρῶν νοῦν κεκτιμένων μηδένα ἀντειπεῖν ἔτι. Φανερόν γὰρ πᾶσι γέγονεν ὅτι ταῦτα πάντα πέπλασαι καὶ ἐσκευώρηται ἐπὶ τῷ ἐν τούτῳ κατασκευάζειν, ὡς ἄρα ἢ τῶν Ἑβραίων σοφία πρεσβεύει τε καὶ πρωτεύει πάντων καὶ εἴ τι καλὸν καὶ γενναῖον τοῖς τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφοις ἐξεύρηται πάντα παρὰ τῶν Ἑβραίων κέκλεπται. Ἐπὶ τούτῳ δὴ πάντα κάλων σείουσιν ἴν' ἀληθῆς ὢν Φανῆ ὁ χρησμός ὢν τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος τῶν γοήτων τις κατεψεύσατο ἐν τῷ τοῦ Ἰουστίνου τοῦ Μάρτυρος Παραινητικῷ (σελ. 15 F):

Μοῦνοι Χαλδαῖοι σοφίην λάχον ἢδ' ἄρ' Ἑβραῖοι.

Δουλεύοντες οὖν τῇ ὑποθέσει ταύτῃ καίπερ ἀτοπωτάτῃ οὔτῃ πάντα ποιοῦσι πλαττόμενοι καὶ νόθα ὑποβάλλοντες καὶ ψευδῆ ψευδέσι προσεπισωρεύοντες. Τίς ἂν οὖν τῶν εὐφρονούντων ἔτι πιστεύσειεν ὅτι οὖν τοιούτοις μάρτυσι, τοῖς πολλάκις ἤδη ψευδομαρτυρίων ἀλόυσι καὶ τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα τὰ δὲ μηδέποτε γενόμενα ὡς γενόμενα διηγούμενοις καὶ διαβεβαιουμένοις; Ἐρρέτω τοίνυν ὁ πλάνος καὶ γόης καὶ τῶν ψευσμάτων δίκην διδόντω ὁψὲ μὲν ἀλλ' ἀεὶ διαμενοῦσαν. Εἰσαεὶ γὰρ ἄτιμος ἔστω καὶ μηδὲ περὶ ἐνός ἔτι μαρτυρεῖν αὐτῷ ἐξέστω.

Περὶ δὲ τοῦ πρωταγωνιστοῦ τοῦ κατεψευσμένου τούτου δράματος οὕτω εἰρήκαμεν. Ἔθος ἐστὶ τοῖς περὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν ἀρχαιολογίας πραγματευομένοις ἤτοι Ἀριστῶν ἢ Ἀριεῶν αὐτὸν καλεῖν, ἀλλὰ καὶ τοῦνομα αὐτὸ κατέψευσαι. Ὑποδέδουκε γὰρ Ἰουδαῖός τις πλάνος ὑπὸ τὸ πρόσωπον ἀνδρὸς ἐνδόξου, εἴτε Ἀρισταίου εἴτε Ἀριεῖου καλουμένου, φίλου ὄντος ἐν τοῖς μάλιστα τῷ Πτολεμαίῳ τῷ Φιλαδέλφῳ καὶ μέγιστον παρὰ τῷ βασιλεῖ δυναμένου. Οὗτος οὖν ὁ ψευδολόγος καὶ ἀπατεὼν Ἰουδαῖος πάμπρωτος, ὡς ἔοικεν, αὔξειν καὶ σεμνύνειν τὰ τῶν Ἑβραίων συγγράμματα ἐβελήσας, τερατώδη τινὰ ἱστορίαν πέπλακεν, ὡς ἄρα ὁ Φιλάδελφος πάσῃ σπουδῇ καὶ φιλοτιμίᾳ χρησάμενος συσπουδάσαντος εἰς τὰ μάλιστα τοῦ Φαληρέως Δημητρίου τὰ παλαιὰ τῶν Ἰουδαίων βιβλία κτήσασαί τε καὶ διερμηνεύσειε. Παραχράμενος οὖν ὁ ἄνθρωπος προσάποιε ἀνδρῶν ἐνδοξοτάτων οὔτε ἀληθοῦς οὔτε τοῦ πιθανοῦ οὔθ' ὅλως τοῦ δυνατοῦ γενέσθαι οὐδὲν φροντίσας τὰ ἑαυτῷ δόξαντα τολμηρῶς καὶ ἀναισχύντως πέπλακε παρὰ τε τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν τῶν τ' ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων φύσιν ψευδόμενος ὅτι οὖν. Ἐν δὲ τούτῳ εὐτύχησεν ὁ γόης, τὸ ἐπιτυχεῖν πλείων ἐπαίνετων καὶ κριτῶν εὐεξα-

πατήτων καὶ εὐηθεσάτων καὶ τοῦ εὖ φρονεῖν παντελῶς ἀπηλλαγμέ-
νων, Ἰουδαίων τε ἅμα καὶ Χριστιανῶν. Τοσοῦτον γὰρ τότε σκότος
ἐπεπόλασεν, ὥστε τὰ μὲν ἀληθῆ παραπόλωλεν, ὁ δὲ πάντων μάλιστα
ψευδολόγος ὑπὸ πάντων πισευόμενος, ἐγκωμιαζόμενος, θαυμαζόμε-
νος ἔτι καὶ νῦν γνωρίζεται παρὰ πᾶσιν Ἀριστοῦ ἢ Ἀριστέως ψευ-
δωνύμως καλούμενος, καὶ πάλαι μὲν ὁ ἀνὴρ ψευδόμενος ἐξελέλεγ-
κται, διατελοῦσι δ' αἰεὶ τινες νομίζοντες τοῖς ψευδέσιν Ἰσως
ἀληθές τι παραμεμῖχθαι καὶ οὐδὲν παύονται τοῦ τε Σωτή-
ρος μεμνημένοι καὶ τοῦ Φιλαδέλφου καὶ τοῦ Δημητρίου ὡς τῶν τοῦ
Ψευδαρισταίου ἐν γέ τι ἀληθές περιεχόντων. Ἐμοὶ δὲ ταῦτα οὐδ'
ὀτιοῦν ἀληθείας μετέχειν δοκεῖ ἀλλὰ πάντα ὁμοίως πεπλάσθαι τε
καὶ ἐσκευωρῆσθαι, ὁ δὲ τὰ ὑποβολιμαῖα ταῦτα αὐτοσχεδιάσας ἐνὸς
μόνου φαίνεται ἐσοχασμένος, τοῦ τοῖς ὁμοιοθεσίην ἀμωσγέπως τἀληθῆ
καταχαρίζεσθαι. Καὶ περὶ μὲν τῶν ἄλλων τῶν περιφανῶς ἐψευ-
σμέναν οὐκ ἐρῶ, ἐπίσκεψαι δὲ μοι μόνον τὴν τῆς λέξεως μοχθηρίαν.
Τὰ τῶ Ἀθηναίῳ Δημητρίῳ εἰρημένα καὶ ἐπεσαλμένα (πέπλακε γὰρ
ὁ γόης καὶ ἐπισολὴν τινα τοῦ φαληρέως πρὸς τὸν Φιλάδελφον) οὐ
μόνον Ἀττικῆς χάριτος οὐδὲν ἀπόζει καὶ οὐδὲν ὅλως ἀττικὸν ἐμ-
φαίνει, ἀλλὰ καὶ ἰδιωτικῶς τὰ πάντα πέφρασαι καὶ ἡμιβαρβάρως,
οἷα ἂν ὁ τυχὼν ἐκ τοῦ Ἀλεξανδρέων σὺρφακος αὐτοσχεδιάζων εἴποι.
Ὁ δὲ Ἐλεάζαρος ὁ Ἀρχιερεὺς πῶς δοκεῖς ἐπισέλλει τε καὶ ἐρμη-
νεύεις; Ἄκουε δὴ: »Εἰ αὐτός τε ἔρρωσαι καὶ ἡ βασίλισσα
Ἀρσινόη ἢ ἀδελφὴ καὶ τὰ τέκνα, καλῶς ἂν ἔχοι κτέ.»
Ἄλλ', ὦ βέλτις ἀρχιερεῦ, παρὰ τῶν Ῥωμαίων τοῦτο μεμάθηκας,
οἷς ἔθος ἐν πᾶσιν αἰεὶ τοῖς ἐπιτελλομένοις προγράφειν SI VALES BENE
EST, μᾶλλον δὲ διὰ τὸ σύνθετος συντόμως S. V. B. E¹). Πόθεν
οὖν σοὶ ταῦτα τῶ κατὰ τὸν δεῦτερον Πτολεμαῖον γράφοντι; Ἐτι
δὲ καὶ τὸ τῆς ἀδελφῆς ὄνομα οὐ καλῶς προσέτριψας. Πῶς γὰρ
ἱερεὺς ὢν οὐ βδελύττει τὸ μύσος; ἐβλίνει ἀδελφὸς, ὠλεξίκακε,

1) Ἐν καὶ δεῦτερον τούτου παράδειγμα ἐκ τῆς τοῦ Ἰωσήπου Ἀρ-
χαιολογίας ὑπογράψω. ΙΔ. ι. § β. Γάιος Ἰούλιος Καῖσαρ αὐτοκρά-
τωρ — εἰ ἔρρωσθε εὖ ἂν ἔχοι, καὶ γὰρ δὲ ἔρρωμαι σὺν τῶ στρατο-
πέδῳ. ΙΔ. ιβ. § γ. Μάρκος Ἀντώνιος αὐτοκράτωρ — εἰ ἔρρωσθε
εὖ ἂν ἔχοι, ἔρρωμαι δὲ καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ στρατεύματος. C. IULIUS CAESAR (M. ANTONIUS) IMPERATOR — SI VALETIS BENE EST, EGO EXERCITUSQUE VALEMUS. Οὕτως οὖν οἱ Ῥωμαῖοι πάντες αἰεὶ πρὸς
πάντας ἐπισέλλουσιν, Ἑλλήνων δὲ οὐδεὶς, οἶμαι δὲ οὐδὲ τῶν Ἰου-
δαίων, μήτι γε ἐπὶ τοῦ δευτέρου Πτολεμαίου.

τὴν ὁμομητρίαν ἀδελφὴν! Πόσω δὴ σοῦ κρείττων ὁ ποιήσας τὸ περιβόητον·

εἰς οὐχ ὅσιν τρυμαλιὴν τὸ κέντρον ὤθεις.

ἀλλ' ἐῷμεν τὸν Ἰουδαῖον, ἵνα τοῦ Ἀθηναίου ἀκούωμεν. Ἀκροασάμενος ὁ βασιλεὺς τῶν τοῦ Μαυσέως νόμων καὶ ὑπερβαυμάσας τὸν Δημήτριον ἐρωτᾷ πῶς δῆτα τῶν πανσόφων τούτων νόμων οὐδεὶς πώποτε τῶν Ἑλλήνων ἐμνήσθη. Ἔδακνε δὲ τοῦτο σφόδρα, ὡς ἔοικε, τοὺς ἐν τῇ Ἑλλάδι Ἰουδαίους, διὸ οἱ μὲν ἀπίθανα αἰτιολογοῦσιν, οἱ δὲ νόθα πανούργως ὑπέβαλλον. Αὐτὸς ὁ Ψευδαρισάτος ἐν τοῖς ἄνω προφέρεται ἐπιστολὴν τοῦ Δημητρίου πρὸς τὸν βασιλέα, ἐν ἧ μάρτυρα παράγει Ἀβδηρίτην τινὰ Ἐκαταῖον (οὔτε Ἀβδηρίτην ὄντα οὔτε Ἐκαταῖον, ἀλλ' ἀπατεῶνα καὶ αὐτὸν Ἰουδαῖον ψευδώνυμον) τάδε λέγων: »Πόρρω γεγόνασιν οἱ τε συγγραφεῖς καὶ ποιηταὶ καὶ τὸ τῶν ἱστορικῶν πλῆθος τῆς ἐπιμνήσεως τῶν προειρημένων βιβλίων — διὰ τὸ ἀγνήν τινα καὶ σεμνήν εἶναι τὴν ἐν αὐτοῖς θεωρίαν, ὡς Φησιν Ἐκαταῖος ὁ Ἀβδηρίτης.» Οὐ πᾶν τι μανθάνω ἔ, τι καὶ λέγει. Φησὶ γὰρ ὅτι διὰ τὸ ἀγνήν εἶναι τὴν θεωρίαν ταύτην καὶ σεμνήν, διὰ τοῦτο οὐδεὶς αὐτῆς μέμνηται. Οὐκ ἄρα, ὦ Δημήτριε, μεμνήμεθα τῶν σεμνῶν καὶ ἀγνῶν εἶναι δοκούντων; Ἔοικε δὲ οὐδὲ ὁ βασιλεὺς ἐγνωκέναι τὸ ρηθέν, νῦν γὰρ πάλιν τὸ αὐτὸ ἐρωτᾷ. ὁ δὲ Δημήτριος διὰ πλειόνων εὐμαθέστερον ἀποκρίνεται διδάσκων ὅτι ἤδη τινὲς ἐπιχειρήσαντες τούτων μνημονεύειν καὶ εἰς γνῶσιν τοῖς Ἑλλησιν ἄγειν ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἐπλήγησαν. »καὶ γὰρ ἔφησεν ἀκηκοέναι Θεοπόμπου διότι μέλλων τινὰ τῶν προηρηνηυμένων ἐπισφαλέςτερον ἐκ τοῦ νόμου προσιτορεῖν ταραχὴν λάβοι τῆς διανοίας πλεῖον ἡμερῶν τριάκοντα, — καὶ παρὰ Θεοδέκτου δὲ τοῦ τῶν τραγωδιῶν ποιητοῦ μετέλαβον ἐγὼ διότι παραφέρειν μέλλοντος (γρ. μέλλων) τι τῶν ἀναγεγραμμένων ἐν τῇ βίβλῳ πρὸς τι δῶμα τὰς ὄψεις ἀπεγλαυκώθη.» Ὅρξας ὅτι ἡλικιωτῶν καὶ φίλων τινῶν ἑαυτοῦ μνημονεύει, ὧν αὐτὸς Φησιν ἀκηκοέναι τὰ ἑαυτῶν πάθῃ διηγουμένων »ἔφησεν ἀκηκοέναι Θεοπόμπου» καὶ »παρὰ Θεοδέκτου δὲ μετέλαβον ἐγὼ.» Φέρεται μὲν καὶ ἑτέρα γραφὴ »περὶ Θεοδέκτου», τὸ δὲ ἐγὼ προσκείμενον σαφῶς δείκνυσι τὸ παρὰ ὀρθῶς ἔχον. »τοῦ Θεοδέκτου αὐτὸς (Φησὶν) ἤκουσα.» Ἀλλὰ μὴν οὔτε τῷ Θεοπόμπῳ εἰκὸς τὸν Δημήτριον συγγενέσθαι· ὅτε μὲν γὰρ τῷ Ἰσοκράτει ἐσχόλαζεν ὁ Θεοπόμπος ὁ Δημήτριος παῖς ἔτι ἦν, ὕστερον δὲ οὗτ' Ἀθῆνας ἀφίκετο ὁ μισαθῆναιος Θεοπόμπος καὶ εἰς Αἴγυπτον ἐλθεῖν βουλόμενον ὁ πρῶτος Πτολεμαῖος οὐ προσεῖτο. Ἀλλ'

οὐδὲ τὸν Θεοδέκτην, οἶμαι, εἶδεν ὁ Δημήτριος, ἀπέθανε γὰρ ὁ ποιη-
 τῆς νέος ὢν ὀκτώ που ἔτεσι πρότερον ἢ τὸν Δημήτριον πρὸς τὰ
 κοινὰ προσελθεῖν. Ἄλλ' ἔξω, ἐγένετο ἀμφοτέρων φίλος καὶ συνή-
 θης, πόθεν δ' ἔλαβον ἐκεῖνοι τὰ τῶν Ἑβραίων νόμιμα καὶ δόγματα;
 »Ἐκ τῶν προηρμηνευμένων" Φησίν. Ἄλλὰ τίς καὶ τότε
 καὶ πῶς ταῦτα προηρμήνευσεν; Ἐχρήσαντο ἴσως τῷ τοῦ Πλάτωνος
 ἀντιγράφῳ, ὅθεν ὁ Φιλόσοφος οὕτω πολλὰ καὶ καλὰ κέκλοφεν.
 Εἶτα πῶς ποτὲ αὐτοῖς παρέση ὅτι ὁ Θεὸς μνησίσει διὰ τὸ τὰ θεῖα
 ἐκφέρεισθαι; Οὐ γὰρ ἦν ἀπόρητα ταῦτα καὶ μυθήρια, ἀ' ἐξορχει-
 σθαι οὐ θέμις, ἀλλὰ Νόμιμα Βαρβαρικά πάλαι ἡρμηνευμένα καὶ
 ἐν μέσῳ κείμενα πᾶσι τοῖς Φιλιαναγνωστοῖσι. Κᾶτα πῶς οὐ κατε-
 πλάγη ὁ Πτολεμαῖος τὰ αὐτὰ τολμῶν ἐκείνοις, κίνδυνος γὰρ ἦν
 καὶ δέος μὴ τὰ ἴσα ἀμαρτάνων ἦτοι τοῦ νοῦ ἐξεσαίη καὶ μαυρίη ὡς
 ὁ Θεόπομπος, ἢ καθάπερ ὁ Θεοδέκτης ἀπογλαυκωθεῖη τοὺς ὀφθαλ-
 μούς καὶ τυφλὸς γένοιτο. Ὁ δὲ βασιλεὺς οὐδὲν τούτων φοβηθείς
 »μεταλαβὼν περὶ τούτων τὰ περὶ (γρ. παρὰ) τοῦ Δημητρίου προσ-
 κυνήσας ἐκέλευσε μεγάλην ἐπιμέλειαν ποιῆσθαι τῶν βιβλίων,"
 κατὰ τὸν Ψευδαρισαῖον. Οἱ μὲν πάλαι Ἕλληνες μόνους τοὺς θεοὺς
 προσεκύνουν, ὁ δὲ Φιλάδελφος καὶ τὰ τῶν Ἰουδαίων βιβλία προσ-
 κυνεῖ! Ἄλλ' ἀποχρώντως ἔκ τε τῶν ἄλλων καὶ ἐκ τῆς ἀτόπου
 προσκυνήσεως ταύτης πᾶς τις αἰσθήσεται ὅτι Ἰουδαῖοί τινες ὀλεθροὶ
 προσωπεῖα Ἑλληνικὰ περικείμενοι δρᾶμα Ἑλληνικὸν κακῶς ὑποκρι-
 νόμενοι ἐπιτρίβουσι. Πάντα μὲν οὖν ἐκεῖνα νόθα καὶ ὑποβολιμαῖα,
 πάντα μοχθηρά, οὐδὲν δὲ τῆς λέξεως ἢ χρῶνται οἱ γόητες μισρώ-
 τερον. Ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Δημήτριος, πάντες οἱ ἄλλοι οὐδὲν βέλ-
 τιον ἑλληνίζουσι ἢ οἱ ἐπιτυχόντες ἐκ τοῦ πολλοῦ συρφετοῦ τῶν
 Ἄλεξανδρέων. Ἐξ ὧν ἐκάστοτε παρεθέμεθα ἱκανῶς ἤδη τὸ μοχθηρὸν
 καὶ συρφετῶδες τῆς λέξεως φανερόν σοι, οἶμαι, γέγονεν. Ὀλίγα
 δ' ἄττα προσθεῖς τὸν περὶ τούτων λόγον καταπαύσω. Τοῦ πράγ-
 ματος τέλος λαβόντος »παρανεγνώσθη τῷ βασιλεῖ πάντα καὶ
 λίαν ἐξεθαύμασε τὴν τοῦ νομοθέτου διάνοιαν." Τὸ παρανα-
 γιγνώσκειν ὅ, τι ἐστὶν ὁ Ψευδαρισαῖος, ὡς ἔοικεν, ἀγνοεῖ· εἰ δὲ
 μὴ, ὁ Πτολεμαῖος ἠκρόασατο πρῶτον μὲν τῶν Ἑβραῖσι γεγραμμέ-
 νων, εἶτα δὲ τῶν αὐτῶν αὐθις Ἑλληνιστῶν ἡρμηνευμένων, τοῦτο
 γὰρ δηλοῖ τὸ παρανεγνώσθηναί, οἷον ἀντιβληθῆναί, εἶτα
 ταῦτα »λίαν ἐξεθαύμασε", τὸ δὲ λίαν φέγοντός ἐστιν ὡς
 πέρα τοῦ μετρίου θαυμάζοντα, ὁ δὲ καλῶς Ψευδαρισαῖος τούναντιον
 βούλεται, παρέλκει δὲ ἢ ἐξ ἐν τῷ ἐξεθαύμασε. Μετ' ὀλίγα

δὲ ὁ Δημήτριος Θεοπόμπου Φησὶν ἀκηκοέναι » διότι — ταραχὴν λάβοι τῆς διανοίας. » Οἱ μεταγενέστεροι τῶν παλαιῶν τούτῳ μάλικα διαφέρουσιν, ὅτι οἱ μὲν παλαιοὶ τῇ τῶν πραγμάτων φύσει ἀκόλουθα λέγουσιν, οἱ δὲ τάναντία. Οἱ μὲν οὖν πάλαι Ἕλληνες ἔλεγον: λαμβάνει με ὕπνος, φόβος, τρόμος, ὑποψία, ταραχὴ καὶ πάντα τὰ τούτοις ὅμοια, οἱ δὲ ἀνοήτως: λαμβάνω ὕπνον, φόβον, κτλ. καὶ » λαμβάνω ταραχὴν τῆς διανοίας. » Κἀν ἕν τι τῶν τοιούτων παραχρῆμα τοὺς μεταγενεστέρους ἐλέγχει. Ὀλίγον δὲ ὑποβάς γράφει ὧδε: » τὰ θεῖα βούλεται εἰς κοινούς ἀνθρώπους ἐκφέρειν. » Ἐχομέν σε, ὦ Ἰουδαίε, σὺ μὲν γὰρ κοινούς ἀποκαλεῖς τοὺς βεβήλους καὶ τῆς σῆς θρησκείας οὐ μετέχοντας (οἷον μεμιασμένους καὶ ἀκαθάρτους λέγων, ἐπεὶ περ τὸ κοινοῦν τιθεῖς ἐπὶ τοῦ μιλίνευ), ὁ δ' Ἕλληνας τὸν Φιλάνθρωπον καὶ εὐπροσήγορον καὶ εὐπρόσδοτον κοινὸν ὀνομάζει. Γελοῖός ἐστιν ἄρα ὁ Ἀθηναῖος τῇ Φωνῇ ἐβραΐζων. Οὐχ ἐβραΐζει δὲ ὁ Φαληρεύς ἀλλὰ ῥωμαΐζει ἐν τοῖς ἐξῆς οὕτω λέγων: » παρὰ Θεοδέκτου μετέλαβον ἐγὼ διότι — ἀπεγλαυκώθη. » Ῥωμαῖς γὰρ λέγεται ΛΑΚΚΗ (μετέλαβον) ἀντὶ τοῦ ἐπυθόμεν καὶ ἤκουσα. Ἄλλ' οὐδὲν ἔτι δεῖ περὶ τούτων τὸν λόγον μηκύνειν, ἢ ταῦτα γὰρ εἰς τὸ ἐξελέγξαι τοὺς ἀπατεῶνας ἱκανὰ ἢ οὐδὲν οὐδέποτε ἔσαι ἱκανόν.

Παύσομαι δὲ νῦν περὶ τούτων λέγων ἐν ἔτι ἐπειπὼν ἐκ τῶν τῷ Λισχίνῃ εἰς Τιμαρχον εἰρημένων (σελ. 107): » οὕτως ἰσχυρόν ἐστιν ἡ ἀλήθεια ὥς ἐ πάντων ἐπικρατεῖν τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν. »

Ἐπάξω δὲ τούτοις ἔτι ἐν μόνον ἐκ τῆς τῶν Χριστιανῶν ἀρχαιολογίας. Ὁ γνωστικὸς κατὰ τὸν Κλήμεντα (σελ. 869): » οὐ μόνον τῶν ἐνταῦθα κολάσεων ἀλλὰ καὶ τῶν ἡδέων ἀπάντων καταφρονεῖ. Φασὶ γοῦν τὸν μακάριον Πέτρον θεασάμενον τὴν αὐτοῦ γυναῖκα ἀγομένην τὴν ἐπὶ θάνατον ἡσθῆναι μὲν τῆς κλήσεως χάριν καὶ τῆς εἰς οἶκον ἀνακομιδῆς, ἐπιφρονῆσαι δὲ εὖ μάλα προτρεπτικῶς τε καὶ παρακλητικῶς ἐξ ὀνόματος προσειπόντα· μεμνήσθω αὐτῆ τοῦ Κυρίου. » Πότερον τὸν ἄνδρα ἢ τὴν γυναῖκα τὴν ἐπὶ θάνατον ἡσθῆναι νομίζεις; Τὸν ἄνδρα δῆλον ὅτι, τὸν Πέτρον αὐτὸν, τὸν ἡσθέντα τῇ κλήσει καὶ τῇ γυναικὶ τὰ βέλτιστα εἰς τὸν λοιπὸν βίου παραινοῦντα. Γραπτέον ἄρα ἀγόμενον ἀντὶ τοῦ ἀγομένην. Ἄλλὰ τί ποτε τὴν ἐπὶ θάνατον ἀπαγόμενος ἐπεφώνησε τῇ γυναικί; Ἀδιανόητον γὰρ τὸ » μεμνήσθω αὐτῆ τοῦ Κυρίου. » Διορθώσεις

δὲ Φαυλότατα καὶ ῥᾶτα ἐκ τῆς παλαιᾶς γραφῆς τῆς οὕτως ἐχούσης· ΜΕΜΝΗΘΩΛΑΥΤΗ, τὸ δὲ Ι οὐ προσγράφεται· ὡς μυριάκις ἐν ἄλλοις καὶ νῦν συνεχύθη τὸ Θ καὶ Ο, καὶ προσφωνῶν τῇ γυναικὶ ἀνεφθέρξατο ὁ Πέτρος· »Μέμνησο, ὦ αὐτή, τοῦ Κυρίου¹⁾.

Ἐν τοῖς παλαιότεροις τῶν βιβλίων εἰάν μή τις τοῖς λεγομένοις σφόδρα τὸν νοῦν προσέχη οὐκ ἂν μόνοις τοῖς ὀφθαλμοῖς τὸ Θ καὶ τὸ Ο διαγνοίη. Συγχεῖται οὖν συνεχῶς διὰ τὸ τοὺς μεταγράφοντας νυσάζειν ἐκάστοτε, καὶ πολλαχθῶς ἀδιανόητα καὶ γελοῖα ἢ σύγχυσις αὕτη τέτοκεν, ὅσον θυσία — οὐσία, Πάροικος — Παρθικός, ἢ οἶκων — ἠθικῶν, οὐ με — θυμέ, οὐρά — θύρα, ἐπίουρον — ἐπίθυρον, καὶ ἕτερα μύρια. Παρὰ τῷ Ἀλκίφρονι που ἐν τοῖς ἀντιγράφοις φέρεται· »γραμματαῖδια φοιτᾶ ἰδίουρα,²⁾ ὁ δὲ Ἐμπερούσιος εὐσοχώτατα φοιτᾶ ἰδίουρα μετέγραψεν. Ὅρῃς ὅπως ἐγένετο τὸ πταῖσμα ἐκ τοῦ ΦΟΙΤΑΙΔΙΟΥΡΑ³⁾;

Ἄλλ' οὐ μόνοι οἱ παλαιοὶ τῶν ἀντιγραφῶν τὰ τοιαῦτα πλημμελοῦσιν. Ἀνώρυξέ τις οὐ πρὸ πολλοῦ ἐν τῇ Κύπρῳ εἴλην τινα ἔχουσαν ἐπίγραμμα, οὗ τοὺς δύο εἴχους τοὺς τελευταίους μετέγραψε καὶ ἐξέδωκεν ἐν Παρισίοις ἐν τῇ καλουμένῃ Ἀρχαιολογικῇ Ἐξετάσει (Revue Archéologique, 1866, p. 440) οὕτως ἔχοντας·

Οὐκ ἄκος ἔσαι δ' ἀσπάριοι, ξένη, χαῖρε προσεῖπας,

κοινὸς ἐπεὶ θνατοῖς ὁ πλόος εἰς Φθιμένους.

διώρθωσε δ' ἕτερός τις σελ. 443 ὡς:

Οὐ κακὸς ἔσαι δ' ἀσπασμός, ξένη, χαῖρε προσεῖπαι.

Οὐκ ἔσι δὲ τοῦτο διορθοῦν, οἶμαι, ἀλλὰ παίζειν, μᾶλλον δὲ τῷ ποιητῇ ἐμπαίζειν. Ὁ εὐρὺν τὴν εἴλην τὸ μὲν ΟΥΚΑΚΟCΕCΤΑΙΔΑC κακῶς ἀνέγνωκε, τὸ δὲ ΠΑΡΙΘΙΞΕΝΘ κακῶς μεταγράφηκε· δῆλος γὰρ ἔστιν ὁ ποιήσας τοῦπίγραμμα οὕτως εἰπών·

¹⁾ Ἐδειξα ταῦτα ἀρτίως Φίλω τινὶ τὴν τῶν Χριστιανῶν ἀρχαιολογίαν ἐν τοῖς μάλις αἰδοῦντι. Ὅρῃς, ἔφη, ὅτι οὐδὲ ὁ Κλήμης τοῦνομα τῆς τοῦ Πέτρου γυναικὸς ἦδει. Χρῶνται γὰρ τῷ ὦ οὗτος, ὦ αὐτή, πρὸς τοὺς ἄν τοῦνομα ἀγνοοῦσιν, ὡς ἐν τοῖς Λισωπέσις μύθοις ἐκάστοτε. Ὡσαύτως δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Κλήμης (σελ. 186): »μὴ σπεύσης εἰς βλάβην, ὦ οὗτος.»

²⁾ Ἐν τῷ τοῦ Πλάτωνος Εὐθυδήμῳ (σελ. 272 D) φέρεται ἐν πᾶσι: »καὶ σύ τί που συμφοῖτα ἴσως δέ" κτέ. ἀντι τοῦ: »καὶ σύ τί οὐ συμφοιτᾶς, ὡς δέ —". πεπλάνηκε τὸν ἀντιγράφεα καὶ νῦν ἢ ἀρχαία γραφὴ ΤΙΟΥCΤΜΦΟΙΤΑΙCΩCΔΘ, δοκῶν γὰρ ὄραν τὸ ἴσως δέ τᾶλλα παρέφθειρεν.

Οὐ κακὸς ἐστ' Ἀΐδης, πάριθι, ξένη, χαῖρε προσείπας
κοινὸς ἐπεὶ θνατοῖς ὁ πλὸς εἰς Φθιμένους·

Τοῖς γε τοιούτοις οὐκ ἔξεσιν, οἶμαι, πικρῶς τοῖς παλαιοῖς ἀντι-
γραφεῦσι κἄν ὀτιοῦν ἀμάρτωσιν ἐπιτιμᾶν· αὐτοὶ γὰρ οὐδὲν βέλ-
τιους εἰσιν, ὡς ὄραξ. Προσθήσω δὲ τούτοις καὶ ἕτερον τι παράδειγ-
μα, ἵνα σημειώσιν τινα τοῦ Ἀρισάρχου κάκιον διεφθαρμένην καὶ
παντελῶς ἀχρηστον γεγεννημένην διασώσω. Ἐν τῇ Ὀδυσσεΐα (Σ.
114—116) οἱ μνηστῆρες τῷ Ὀδυσσεῖ τὸν Ἴρον νενικηκῆτι συγχαι-
ροντες, πάντα τὰ γὰ θά σοι δοίη Ζεὺς, Φασίν,

ὃς τοῦτον τὸν ἀναλτον ἀλητεύειν ἀπέπαυσας

ἐν δήμῳ· τάχα γὰρ μιν ἀνάξομεν ἠπειρόνδε

εἰς Ἐχστον βασιλῆα, βροτῶν δηλήμονα πάντων.

τούτων τῶν εἰχῶν τῷ δευτέρῳ καὶ τρίτῳ ἐν τῇ Ἀρισαρχείῳ ἐκδόσει
ὄβελοι παρέκειντο μετ' ἀσερίσκων, τῆς δὲ ἀθετήσεως ἐν τοῖς νῦν
φερομένοις σχολίοις τοῖς ἐκ τῶν Ἀρισαρχείων ὑπομνημάτων ὁπωσοῦν
μετωχτευμένοις λόγος ἀποδίδεται διὰ τῶνδε· οὗτοι οἱ δύο ἐκ τῶν
ἀνωθεν μετήχθησαν· ἐκεῖ μὲν γὰρ προτρέπων Φοβεῖ, ἐνταῦθα
δὲ ἀπάνθρωπον τελῶς τὸ ἡμιονήπια τελεῖν, διδὲ περιγράφονται·
Πρῶτον μὲν ἀντὶ τοῦ μετήχθησαν γράφει μοι μετηνέχθη-
σαν, οὐ γὰρ μετὰ γέεται εἰχος, ὥσπερ ἀνθρωπὸς τις, ἀλλὰ
μετὰ φέρεται, ἔπειτα δὲ ἐν τοῖς τελῶς ἀδιανοήτοις τούτοις ἢ τὸ
ἡμιονήπια τελεῖν· τί ποτε κέκρυπται ζήτηι. Δοκῶ δὲ μοι
εὐρηκέναι τε τᾶληθές καὶ σέ γε βᾶδῶς πείσειν· ἀναγνώσειον γὰρ
ἢ ἀπάνθρωπον τελῶς τὸ ἡμιονήπια ἀπειλεῖν. Οὐ καὶ σοὶ δο-
κεῖ, ὦ κράτιστε Κόντος; Ὅραξ ὅπως ἐκ τοῦ ΗΜΙΘΝΗΤΙΑ ὑπομ-
σάζων τις καὶ οὐδὲν ἐνθυμούμενος ἐποίησε τὸ ἡμιονήπια, εἶτα
τὸ λοιπὸν τὸ ΠΕΙΛΑΓΙΝ εἰς τὸ τελεῖν μετετύπωσεν.

Ἄλλ' ἐπαναδραμητέον ἐπὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς λόγον, ἀπὸ γὰρ τῆς
τοῦ Πέτρου γυναικὸς ἢ εἰς Ἐχστον βασιλῆα· μακρὰν ὁδὸν ἀπεπλα-
νήθημεν τὰ παλαιογραφικὰ ταῦτα ἀναλέγοντες. Ἐγὼ δ' αἰεὶ πῶς
τοῦτο ποιῶν ἤδομαι τὴν ἐν τούτοις ἐνάργειαν καὶ πειθανάγκην περὶ
πλείστου ποιούμενος καὶ νομίζων ταῦτα μάλιστα τὰς τῶν νεωτέρων
ψυχὰς ἀκουᾶν καὶ τὸ διορατικὸν τῆς ψυχῆς ὄμμα τοῖς εὐφυστέροις
τῶν νέων ἐκ τῆς τῶν πολλῶν ἀκρισίας τεθολωμένον λαμπρύνειν. Ὁ
γὰρ φύσει τε συνετὸς καὶ εὐτοχος ὢν καὶ τὰ περὶ τὴν παλαιογρα-
φίαν ἀκριβῶς εἰδὼς οὗτος μάλιστα κατὰ τὴν κριτικὴν τέχνην

ἐξοιμμάτῃται καὶ λελάμπρυνται κόρας.

Διὸ προσθῶμεν καὶ ἕτερον· ὁ Ἀριστόβουλος ἐν τῇ τοῦ Εὐσεβίου

Εὐαγγ. Προπαρ. σελ. 665 Β. ἐκ τῶν τοῦ Ὀρφέως τὰδε παρατίθεται

σὺ δὲ κεν βέα πάντ' ἔσορήσαις | αἶ κεν ἴδῃς αὐτόν.
 πάντων βαρβαρώτατον δρᾶς τὸ ΕΣΟΡΗΣΑΙΣ, τί δὲ ἐν αὐτῷ κέ-
 κρυπται; Ἀπόλωλεν ἐν γράμμα καὶ τὸ Θ εἰς τὸ Ο μεταπέπτωκε,
 γραπτέον γάρ.

σὺ δὲ κεν βέα πάντ' ἔσαθρήσαις.

Νῦν δὲ ἐπὶ τὸν Κλήμεντα παλινδρομητέον.

Ὁ Κλήμης γράφει σελ. 48: »Τὸν Μακεδόνα τὸν ἐκ Πέλλης τὸν Ἀμύντορος Φίλιππον ἐν Κυνοσάργει νομοθετοῦντες προσκυνεῖν, τὸν τὴν κλεῖν κατεαγότα καὶ τὸ σκέλος πεπηρωμένον, ὃς ἐξεκόπη τὸν ὀφθαλμὸν.» Γνωρίζεις τὰ τοῦ βήτορος (ἐν τῷ περὶ τοῦ τεφά-νου σελ. 247) τὰ περίφημα ἐκεῖνα: »ἑώραν δ' αὐτόν τὸν Φίλιππον, πρὸς ὃν ἦν ἡμῖν ὁ ἀγών, ὑπὲρ ἀρχῆς καὶ δυνατείας τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκεκομμένον, τὴν κλεῖν κατεαγότα, τὴν χεῖρα, τὸ σκέλος πεπηρωμένον» καὶ τὰ ἐξῆς, ἃ πάντες ἴσμεν ἀπὸ στόματος. Ὡμιην δὲ τὸν Φίλιππον οὐχὶ Ἀμύντορος ἀλλ' Ἀμύντου υἱὸν εἶναι. Λίσχρον δὲ τὰ τοιαῦτα πταίσματα ἀδιόρθωτα παραλιπεῖν καὶ ἴσως οὐδὲ μνήμης ἀξιὸν τισὶ δόξει τὸ πρᾶγμα. Οὐδ' ἐμοὶ δοκεῖ, ἀλλὰ προφάσει χρῶμαι ταύτῃ ἵνα τοῦ Λίσχρου βῆσιν τινα κακῶς ἔχουσαν διορθώσω. Ἐν τῷ περὶ Παραπροσβείας § 33 ὁ βήτωρ διηγεῖται τοὺς λόγους οὗς τότε ἐν τῇ προσβείᾳ πρὸς τὸν Φίλιππον ἐποίησατο διὰ τούτων: »ὦν δὲ Ἀμύντας ἀπέτη ὁ Φίλιππου πατήρ ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων ἀπάντων οὐ μόνον λόγοις ἀλλὰ καὶ ψήφῳ, τούτων (ἔφην ἐγὼ) σὲ τὸν ἐξ ἐκείνου γεγενημένον οὐκ ἔστι δίκαιον ἀντιποιεῖσθαι.» Ἐφθῆ δὲ εἰπὼν § 32: Ἀμύντας ὁ Φίλιππου πατήρ — ἐψηφίσατο Ἀμφίπολιν τὴν Ἀθηναίων συνεξαίρειν μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων Ἀθηναίσις.» Ἐν τῇ προτέρᾳ βῆσει ἐξαλειπτέον ὡς τάχος τὸ »ὁ Φίλιππου πατήρ» οὐ μόνον ὅτι ψυχρῶς καὶ ἀπειροκάλως ὁ νυνδὴ εἰπὼν »Ἀμύντας ὁ Φίλιππου πατήρ» αὐτίκα μάλα ἐπιφέρει: »ὦν δὲ Ἀμύντας ὁ Φίλιππου πατήρ ἀπέτη» ἀλλὰ καὶ δι' ἕτερόν τι μείζον. Ὁ γὰρ πρὸς αὐτὸν τὸν Φίλιππον ταῦτα λέγων καὶ εὐθύς εἶρεῖν μέλλων »σὲ τὸν ἐξ ἐκείνου γεγενημένον» οὐδαμῶς ἐδύνατο λέγειν οὐχ ὅτι »ὁ Φίλιππου πατήρ» ἀλλ' οὐδὲ »ὁ σὸς πατήρ.» Καὶ τοῦτο μὲν τὸ πρᾶγμα αὐτὸ βοᾷ καὶ πάντας ἂν οἶμαι τοῦτό γέ μοι ὁμολογήσαι καὶ τοὺς εἰωθότας τοῖς παρ' ἡμῖν κριτικοῖς πολεμεῖν ὡς τὰ ἀκίνητα

κινουῦσι. Μέννημαι δὲ καὶ τῶν ἐκ τῆς Ἑλλάδος Κριτικῶν τινὸς
 ὄδῃ πως γράφοντος: »ῥᾶν χρῆ μήποτε τὰ ζιζάνια συλλέ-
 γοντες ἐκριζώσωμεν ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον, ὃ δὴ φαί-
 νονται οἱ νεώτεροι τῶν Ὀλλανδῶν Φιλολόγων ποιῶντες,» καὶ ἄλλοι
 πάνυ πολλοὶ ἐνέκραγον ἡμῖν οὐδὲν ἠδικημένοι. Πολλοῦ δὲ, ὃ βέλ-
 τιςτε Κόντος, ὡς σὺ καλῶς οἶσθα, τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις ἀχρε-
 σθαι, ἀλλὰ τοὺς μὲν φιλικῶς καὶ ἐπιδεξίως ἀντιλέγοντας ἀσπάζο-
 μαί τε καὶ φιλῶ, ὡς τὸν Πανταζίδην τὸν εἰρηκότα ἃ νυνδὴ ἔλεγον,
 τῶν δὲ σκαιῶς καὶ ἀπαιδεύτας, τὸ τοῦ λόγου, οὐ Φροντῖς Ἴπ-
 ποκλείδῃ, καὶ εἴ τί μοι λογιζομένῳ νόθον καὶ παρεμβεβλημένον
 εἶναι δόξει ἀεὶ ποτε θαρρῶν ἐξαλείψω. Ἐπίδειξιν δὲ τούτου ἐν
 αὐτῷ τῷ Κλήμεντι αὐτίκα δὴ μάλα ποιήσομαι, βοηθαίτω δὲ τοῖς
 ἀθετουμένοις ὁ βουλόμενος, ἐὰν ἄρα τις δύνηται. Ὁ Κλήμης (σελ.
 239) τὴν τῶν γυναικῶν περὶ τὰς ἐσθῆτας τρυφὴν καὶ πολυτέλειαν
 σκληρῶς καὶ πικρῶς ἐξελέγχων οὕτω γράφει: »Δεῖ δὲ τὴν σκέπην
 οἶμαι αὐτὸ αὐτοῦ κρεῖττον ἀποφαίνειν τὸ σκεπόμενον, ὡς τὸ ἀγαλμα
 τοῦ νεῶ, καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος, καὶ τῆς ἐσθῆτος τὸ σῶμα.
 νυνὶ δὲ πᾶν τοῦναντίον, τὸ μὲν σῶμα αὐταῖς εἰ πιπράσκειτο, οὐκ
 ἂν ποτε χιλίας εὐροὶ Ἀττικᾶς, μίαν δὲ που ἐσθῆτα μυρίων ταλάν-
 των ὠνούμεναι σφᾶς αὐτὰς ἀχρησιότερας καὶ ἀτιμότερας τῶν ὑφα-
 σμάτων ἐλέγχουσιν.» Τούτων τὰ μὲν πρῶτα οὕτως ἀναγνωστέον:
 »δεῖ δὲ τὸ σκέπον (οὐχὶ τὴν σκέπην) οἶμαι αὐτὸ ἐαυτοῦ
 κρεῖττον ἀποφαίνειν τὸ σκεπόμενον», οὕτω γὰρ εἰώθασιν τὰ τοιαῦτα
 οἱ Ἕλληνες κομψῶς ἀντιτιθέναι, οἷον τὸ »τυφλοῦται τὸ φιλοῦν
 περὶ τὸ φιλούμενον.» Νῦν δὲ μοι τᾶλλα περισκόπει, μήτι
 ἀνόητον καὶ καταγέλαστον παρεσδεδυκὸς ἡμᾶς μέχρι νῦν διέλαθεν.
 Ἐχεις τι; Ἀγαμος δ' ὢν, ὃ φίλτατε, οὐδέποτε τῇ γυναικί ἐσθῆτα
 ἐπρίω, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐμοὶ πιστεύσεις οὐδεμίαν πω γυναῖκα οὔτε τῶν
 πάλαι οὔτε τῶν νῦν μυρίων ΤΑΛΑΝΤΩΝ μίαν ἐσθῆτα πρία-
 σθαι. Τί οὖν; Ἐξαλείψομεν τὸ ταλάντων ἢ οὐ; Τὸ μὲν σῶμα
 (φῆσιν) οὐκ ἂν ποτε χιλίας εὐροὶ Ἀττικᾶς, μίαν δὲ που ἐσθῆτα
 μυρίων ὠνοῦνται. Δραχμῶν δὴπου, τίς γὰρ καὶ τῶν μετρίως
 πεπαιδευμένων ἀγνοεῖ, ὅτι τοῖς Ἕλλησιν οὕτως ἔθος λέγειν:
 ὠνεῖσθαι τρισχιλίων, χιλίας ὀφλεῖν καὶ τὰ τοιαῦτα.
 Ἐν τοῖς τοῦ Ἀρποκρατίωνος ἀντιγράφοις πᾶσιν ἐν τῷ Χιλιωθέντα
 φέρεται Χίλια σοφὰ ὄντα ἀντὶ τοῦ (ΧΙΛΙΑΣΟΦΛΟΝΤΑ) χι-
 λίας ὀφλόντα. Ἰκανὸν οὖν οἶμαι ὑπερβαλλούσης πολυτελείας
 καὶ τρυφῆς τεκμήριον, τὸ εἰς μίαν ἐσθῆτα μυρία εὐδραχμᾶς

Ἄττικὰς ἀπαναλίσκειν, καὶ σὺ, ἐὰν σωφρονῆς, οὐδέποτε τῇ γυναικὶ τῇ σῇ τοῦτο ποιεῖν ἐπιτρέψεις. "Ὅρα δὲ μοι τὸ ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἀταλαίπωρον καὶ ὀλίγων τῶν τε ἀπαιδευτῶν ἄμα καὶ τῶν πεπαιδευμένων. Πρὸς τὸ »χιλίας εὐροὶ Ἄττικὰς", κομφῶς καὶ ἄττικῶς τῷ Κλήμεντι εἰρημένον, ὁ Συλβούργγιος παρρησιάζεται: »Ἐπακουσέν ἦτοι δραχμὰς ἢ μνᾶς." Ὀλίγον ἢ οὐδὲν αὐτῷ ταῦτα διαφέρειν ἐδόκει καίπερ πλειστάκις τὰ τοιαῦτα ἀνεγνωκότι, ἀλλ' οὐπω τότε προσεῖχον τούτοις τὸν νοῦν. "Ἐτερος δέ τις "Ἑλλην ἀναγνοὺς »μυρίων ἀνοῦνται" καὶ ἀπορήσας »τίων μυρίων"; προσέγραψεν ἀνοητότατα »ταλάτων." Κᾶθ' ἡμεῖς ταῦτα πρῶως καὶ ἀνεξικάκως ἀναγνωσόμεθα; Μὴ γένοιτο οὐδ' ἔσαι.

Δοκῶ μοι τανῦν ὁδοῦ πάρεργον τοῦ τοιοῦτου τῶν ζιζανίων γένους ἐν τι καὶ δεύτερον παράδειγμα προσθήσειν. "Ἀρξομαι δὲ ἀπὸ τῶν σελ. 18ῶ γεγραμμένων. Πολλὰ τὴν ἐγκράτειαν ἐπαινέσας ὁ Κλήμης καὶ τοῖς τοῖς ξενικοῦς οἶνους ἐπιζητοῦσιν ἐπιτιμῆσας τάδε ἐπιφέρει: »Τί γὰρ οὐκ ἀπόχρη ὁ ἐπιχώριος ἀποπληρῶσαι τὴν ἐπιθυμίαν; εἰ μὴ τι καὶ τὸ ὕδωρ ἐποῖσονται, ὡς οἱ βασιλεῖς οἱ ἀνόητοι. Χοάσπις ποταμὸς οὕτω λεγόμενος τῆς Ἰνδικῆς, οὐ κάλλιπον ὕδωρ εἰς πόσιν τὸ Χοάσπιον, καθάπερ καὶ τοὺς φίλους οὕτω δὲ καὶ τὸ ὕδωρ ἐπαγόμενον."

ταυτὶ δ' ὅ, τι ἐστὶν οὐδ' ἂν ἀπέλλων μάθοι, κατὰ τὸν Ἀντιφάνην. Γελάσει δ', εὖ οἶδα, ὃ βέλτιτε, ὁρῶν τοὺς ἐξηγητὰς καὶ τοὺς ἐρμηνέας ταῦτα πάντα τρόπον φρεβλοῦντας καὶ διασρέφοντας, καὶ οὐδὲν πλέον ποιοῦντας. Οὐδὲν θαυμαστὸν, τὰ γὰρ ζιζάνια καθυλομανοῦντα τὸν σίτον ἀπέπνιξεν. Ἐκριζώτεον οὖν ταῦτα πρῶτον, κᾶτα οὐδεὶς πόνος τὰ γνήσια περιφανῶς διορθῶσαι. "Ἐκτίλλε δὴ μοι ταῦτα: »(Χοάσπις ποταμὸς οὕτω λεγόμενος τῆς Ἰνδικῆς, οὐ κάλλιπον ὕδωρ εἰς πόσιν τὸ Χοάσπειον)." καὶ ἰδοὺ τὰ λοιπὰ αὐτόματα εἰς τὴν ἀρχαίαν φύσιν ἀποκαθίσταται οὕτως: »εἰ μὴ τι καὶ τὸ ὕδωρ ἐποῖσονται, ὡς οἱ βασιλεῖς οἱ ἀνόητοι, καθάπερ καὶ τοὺς φίλους, οὕτω δὲ καὶ τὸ ὕδωρ ἐπαγόμενοι." Περὶ τοῦ τῶν Περσῶν βασιλέως τὸ οἰκοθεν ὕδωρ ἀπανταχόσδε ἐπιφερομένου πολλοὶ ἰσοροῦσιν. "Ἠρτηνται δὲ ἀπαξάπαντες ἐκ τοῦ Ἡροδότου ἐν τῇ πρώτῃ (κεφ. 188) οὕτω γράφοντος: »Βασιλεὺς ὁ μέγας — ὕδωρ ἀπὸ τοῦ Χοάσπεω ποταμοῦ ἄμα ἄγεται τοῦ παρὰ Σοῦσα ῥέοντος, τοῦ μούνου πίνει βασιλεὺς καὶ ἄλλου οὐδενὸς ποταμοῦ· τούτου δὲ τοῦ Χοάσπεω τοῦ ὕδατος ἀπεψιμένου πολλαὶ κάρτα ἄμαξαι τετρακύ-

κλοι ἡμιόνεαι κομίζουσαι ἐν ἀγγηίοισι ἀργυρέοισι ἔπονται ὅπη ἂν ἐλαύνῃ ἐκάστοτε." Σχόλιόν τι, ὡς ὄρεξ, οἶα πολλὰ εἰς τὰ τοῦ Κλήμεντος ἔτι καὶ νῦν φέρεται, ἐκ τοῦ μετωπίου εἰς τὸ κείμενον εἰσηήρησε καὶ πάντα διέφθειρεν. Ἐγγράπτο γὰρ ἐν τῷ παλαιῷ ἀντιγράφῳ οὕτως·

ὡς οἱ βασιλεῖς οἱ ἀνόητοι Χοάσπης ποταμὸς οὕτω λεγόμενος τῆς Ἰνδικῆς, οὗ κάλλισον ὕδωρ εἰς πόσιν τὸ Χοάσπειον.
καθάπερ καὶ τοὺς Φίλους οὕτω
δὲ καὶ τὸ ὕδωρ ἐπαγόμενοι.

ὁ δὲ μεταγράφων γενόμενος ἐν τῷ οἱ ἀνόητοι τὰ ἐν τῷ μετωπίῳ γεγραμμένα ὡς τοῦ κειμένου ὄντα παρενέβαλεν. Ἐγγραφον δὲ τὰ σχολάρια ταῦτα ἀνθρωπίσκοι ὀλίγου ἄξιοι οὐδὲν κελῶς οὐδὲ ἀκριβῶς ἐπιτάμνουν καὶ παρακουσμάτων γέμοντες. Ὁ παρὰ τὰ Σοῦσα βέων ποταμὸς ἐξαιφνης ἡμῖν »ποταμὸς τῆς Ἰνδικῆς» γέγονε, καὶ τὸ ὕδωρ »κάλλισον εἰς πόσιν» ἀκούει ἀντὶ τοῦ ἡδιστον. Ἐπὶ πᾶσι θαυμάσας τις τὴν γραφὴν »τὸ ὕδωρ ἐπαγόμενοι» διώρθωσε δὴθεν »ἐπαγόμενον." Αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὰ μεθ' ἑαυτοῦ λέγεται ἐπιφέρεισθαι καὶ ἐπάγεσθαι. Ὁμοίωτον τούτοις ἐστὶ τὸ σελ. 191 γεγραμμένον: »Χλευή δὲ καὶ γέλωε πλατὺς οὐροδόχας (γρ. οὐροδόκας) ἀργυρᾶς καὶ ἀμίδας ὑελᾶς ἐπιφέρεισθαι τοὺς ἀνδρας, καθάπερ ἐπάγονται τοὺς συμβούλους τοὺς ἑαυτῶν." Δέον οὖν κατὰ τὸν ἀκριβέστατον λόγον οὕτω λέγειν: »οἱ τῶν βαρβάρων βασιλεῖς, ὥσπερ καὶ τοὺς Φίλους καὶ συμβούλους ἐπάγονται οἴκοθεν, οὕτω καὶ τὸ ὕδωρ ἐπιφέρονται" τῷ ζεύγματι καλουμένῳ χρησάμενος ὁ Κλήμης γλαφυρότερον οὕτως εἶπεν: »ὡς οἱ βασιλεῖς οἱ ἀνόητοι καθάπερ καὶ τοὺς Φίλους οὕτω δὴ καὶ τὸ ὕδωρ ἐπαγόμενοι."

Ὁμοίον τι τούτῳ παρέμβλημα διέλαθεν ἐν τούτοις (σελ. 184): »ἀκροσφαλῆς ἢ τοῦ οἴνου παρεῖσθαι οὕτω δ' ἂν καὶ ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὑπάρξαι καθαρὰ καὶ ξηρὰ καὶ φωτεινὴ, αὔη δὲ ψυχὴ, ξηρὰ, σοφωτάτη καὶ ἀρίστη." Ἡρακλείτειον τοῦτο, τὸ ὑπὸ πάντων ὑμνούμενον. Κεῖται δὲ ἐντελέστατα ἐν τῷ τοῦ Στοβαίου Ἀνθολογίῳ (Ε. 120): »Ἀνὴρ ὀκόταν μεθυσθῆ ἄγεται ὑπὸ παιδὸς ἀνήβου σφαλλόμενος, οὐκ ἐπαῖων ὄκη βαίνει, ὑγρὴν τὴν ψυχὴν ἔχων, αὔη ψυχὴ σοφωτάτη καὶ ἀρίστη." Τὸ δὲ περιβόητον τοῦτο, ὃ κράτιστε Κόντος, ὄψει ἀπανταχοῦ ὑπὸ τῶν ἀντιγραφῶν ποικίλως πως παρεφθαρμένον, ὡς τάληθες τό: Αὔη ψυχὴ σοφωτάτη καὶ ἀρίστη, ὅσον ἐμέγε εἰδέναι, οὐδαμοῦ ἀβῶν διέφθου-

γε. Θαυμάσαντες γὰρ οἱ ἀμαθεῖς οὗτοι καὶ λίθου ἀναισθητότεροι ἀντιγραφεῖς τὸ ΛΤΗ ὅ, τι ποτ' ἐστὶ πάντα τρόπον μεταγράψουσι, καὶ οἱ μὲν πλείστοι ἀντὶ τοῦ ΛΤΗ αὐτὴ γράφουσιν, οἱ δὲ αὕτη καὶ αὖ γῆ καὶ οὖ γῆ, ἄλλοι δὲ τὸ ΛΤΗ ἐξηγούμενοι προσγράφουσι «ξηρά», εἴθ' ἕτεροι ἐπελθόντες τὸ ξηρά, οἱ δὲ τὸ ξηρή, ὡς τοῦ Ἡρακλείτου ὄν εἰς τὸ κείμενον παρεμβάλλουσι, καὶ γίνεται τὸ πρῶγμα γελοῖον, ὡς ἐν τοῖς τοῦ Κλήμεντος ὀρώμεν. Τοῦ γὰρ Ἡρακλείτου εἰπόντος «Λὺν δὲ ψυχὴ» ἐξαίφνης παραφθέγγεται ἕτερός τις «ξηρά», εἴθ' ὁ Φιλόσοφος ἐπάγει «σοφωτάτη καὶ ἀρίστη.» Εὐρήσεις δὲ πανταχοῦ, ὅπου ἂν τὸ τοῦ Ἡρακλείτου Φανῆ (πλείστοι δ' αὐτῶ ἐχρήσαντο) τὰ αὐτὰ ἀεὶ ὡσαύτως ἡμαρτημένα. Πρῶτον ἀπάντων τὸν Μουσώνιον παράγωμεν οὕτω λέγοντα (παρὰ τῷ Στοβαίῳ Ἄνθολ. ΙΖ. 43): «οὕτω δ' ἂν καὶ τὴν ψυχὴν ἡμῶν ὑπάρχειν καθάραν τε καὶ ξηρὰν, ὅποια οὕσα ἀρίστη καὶ σοφωτάτη εἴη ἂν καθάπερ Ἡρακλείτῳ δοκεῖ λέγοντι οὕτως· Λὺν ψυχὴ σοφωτάτη καὶ ἀρίστη.» Εὐτυχεῖ ὁ Κλήμης ὅτι οὐδένα ἡμεῖς, καθάπερ ἐκεῖνος ἀεὶ, κλοπῆς ἀπάγομεν, ὄρξας γὰρ ὅτι τὰ τοῦ Μουσωνίου μεταγέγραφεν, ἔθος δὲ τι τοῦτ' ἔχει, ὡς δεῖξομεν ἐν ἄλλοις. Νῦν δὲ μοι τὰς τῶν ἀντιγράφων γραφὰς ἐπισκόπει· εὐρήσεις δὲ: αὖ ξηρή καὶ αὐτὴ ξηρή καὶ αὖ γῆ ξηρή, ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ χωρίῳ (Ε. 120) αὖ ξηρή καὶ αὐτὴ ξηρή, οἱ δὲ ἐκδδοται ἐπιμελῶς διώρθωσαν ἐγκρίναντες μὲν τὸ αὖ, τὸ δὲ ξηρή διαγράψαντες. Οὐχ οὕτω δὲ οἱ τὰ τοῦ Πλουτάρχου ἐκδεδωκότες· γράφεται γὰρ ἔτι καὶ νῦν ἐν μὲν τῷ τοῦ Ῥωμύλου βίῳ (κεΦ. 28) «αὕτη γὰρ ψυχὴ ξηρὴ ἀρίστη κατὰ τὸν Ἡρακλείτον.» ἐν δὲ τῷ περὶ Σαρκοφαγίας (σελ. 995 Ε) «αὐτὴ ξηρὴ ψυχὴ σοφωτάτη κατὰ τὸν Ἡρακλείτον». ἔτι δὲ καὶ ἐν τῷ Περὶ τῶν ἐκλειπομένων χρησιμίων (σελ. 432 F): «αὕτη γὰρ ξηρὰ ψυχὴ καθ' Ἡρακλείτον.» Πρὸς ταῦτα πάντα τῶν ψευδομαρτυρούντων ἀντιγραφέων καταφρονουμένων τε καὶ καταγελωμένων, ἴσμεν γὰρ σαφῶς τάληθες καὶ οὐδὲν ἔτι αὐτῶν προσδεόμεθα, ὅπως δὲ μηδ' ἐν ἑτέροις εὐήθως καὶ ἀνοήτως τοῖς οὕτως ἀναισχύντως ψευδομένοις πιθεύσομεν ὅταν ἐν τι τῶν ἀτόπων καὶ ἀδυνάτων μαρτυρῶσιν. Ὀχλον πολὺν μαρτύρων ἀφανεσέρων τὸ τοῦ Ἡρακλείτου ὑμνούμενων παρήγαγεν ὁ Βυττεμβάχιος ἐξηγούμενος τὸ τοῦ Πλουτάρχου βιβλίον Περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θείου βραδέως τιμωρουμένων (σελ. 566 Α) ἐγὼ δὲ τοὺς τοιοῦτους πάντας μακρὰ χαίρειν ἐάσας ἕνα ἔτι μόνον ἐκ τῶν ἐνδοξοτέρων παρέξομαι τὸν Φίλωνα τὸν Ἰουδαῖον, τὸν Πυθα-

γόρειον¹⁾, ἐν τῇ τοῦ Εὐσεβίου Εὐαγγελικῆ Προπαρασκευῆ (Η. 14. σελ. 399 Β) λέγοντα οὕτως: »Διδὸ καὶ Ἡράκλειτος οὐκ ἀποσκοποῦ Φησίν· Αὐγὴ ξηρὴ ψυχὴ σοφωτάτη καὶ ἀρίστη.» Ἐν δὲ τοῖς ἀντιγράφοις φέρεται αὐγὴ ξηρὴ καὶ αὐγὴ ξηρὴ καὶ οὐ γὴ ξηρὴ. Ὁ δὲ Βυττεμβάχιος ἀνεπισκέπτως τὸ οὐ γὴ ξηρὴ, ψυχὴ σοφωτάτη ἀποδέχεται, ἕτερος δὲ τις ἐν τῇ τοῦ Γαισφόρδου ἐκδόσει, ἢ χρῶμαι, τὸ Αὐγὴ ξηρὴ κτέ. ἐρμηνεύει: aët sicciior, anima prudentior atque melior, εἶτ' ἐξηγεῖται διὰ τούτων: in sicco aëre nascuntur ingeniosi homines. Ἀπολώλαμεν ἄρα ἡμεῖς παρ' οἷς γε ὁ Ζεὺς ἄλλως τε καὶ τῆτες ὕων οὐκ ἀνίησι, καὶ κρεῖττον ἦν τὰ τῆς Λιβύης ἀόκητα οἰκεῖν καὶ διὰ τὸ ξηρὸν τοῦ αἵρος ὡς εὐφυσάτους γίνεσθαι. Πολλῶ δ' ἔτι τούτου κρεῖττον τὸ μὴ ὑπὸ τῶν ἡλιθίων ἀντιγραφέων ἐξαπαταῖσθαι μηδὲ ψευδῆ καὶ ἄτοπα δοξάζειν. Διορθώσομεν ἄρα καὶ νῦν· Αὐὴ ψυχὴ σοφωτάτη καὶ ἀρίστη καὶ τῶν θμβρων ἕνεκα θαρρήσομεν.

Νομίσειεν ἂν τις ἴσως τὰ τοιαῦτα ζιζάνια χθὲς καὶ πρόφην ἐν τοῖς τῶν παλαιῶν βιβλίοις παραναβλαφεῖν, ἐγὼ δὲ πολλάκις ἠσθόμην ὅτι τῶν τοιούτων ἔστιν ἅ πάσαι δὴ τοῖς βιβλίοις ἐνεργίζονται. Ἀναγιγνώσκων ποτὲ τὰ τοῦ Γαλινοῦ ῥῆσει τιμὴ αὐτοῦ ἐντετύχηκα διαρρηδὴν περὶ τῶν τοιούτων μαρτυροῦντος, ἦν παραθέσθαι ἄξιον. Τὸ τρίτον τῶν Ἐπιδημιῶν ἐξηγούμενος (τόμ. ΙΖ. σελ. 634) οὕτω γράφει κατὰ λέξιν: »Δῆλον ὅτι παρεγγέγραπται τοῦτο πρὸς τινος, οὐχ ὑφ' Ἰπποκράτους αὐτοῦ γέγραπται. Τάχα δὲ τις καὶ προσέγραψεν ἕνεκεν ἑαυτοῦ καθάπερ εἰώθαμεν ὑπόμνησιν (γρ. εἰς ὑπόμνησιν) ἐν τοῖς μετωπίοις τὰ τοιαῦτα προσγράφειν, εἶτά τις τῶν μεταγραφόντων τὸ βιβλίον ὡς αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως ἢν εἰς τὸ ὕφος αὐτὸ μετέθηκεν,» καὶ ἀλλαχοῦ: »Γέγραπται μὲν οὖν ταῦτα κατὰ πολλὰ τῶν ἀντιγράφων, ὀρθῶς δὲ ἐν τοῖς κατὰ Διοσκορίδην οὐ γέγραπται. Φαίνεται μὲν γὰρ ὡς ἐπ' ἐξηγήσει

¹⁾ Πυθαγόρειον τὸν Φίλωνα τῷ Κλήμεντι καλεῖν ἔθος, ὡς σελ. 560 καὶ 482. Οὐδὲν μᾶλλον δὲ Πυθαγόρειός ἐστιν ἢ Πλατωνικός ὁ ἀνὴρ, οἱ δὲ λέγοντες »ἢ Πλάτων Φιλωνίζει ἢ Φίλων πλατωνίζει» οὐδὲν λέγουσιν. Οἱ γὰρ ἀμφοτέρους εἰδότες ὁμολογήσουσί μοι ὅτι πάντων τῶν περὶ Φιλοσοφίαν καὶ λόγους διατριψάντων οὐδεὶς ἐστὶ τῷ Πλάτωνι ἀνομοιότερος τοῦ Φίλωνος. Οἱ δὲ καὶ τὴν τοῦ Φίλωνος φράσιν ὡς τῇ τοῦ Πλάτωνος παρομοίαν θαυμάζοντες οὔτε μέγα οὔτε σμικρὸν τῶν τοιούτων πέρι ἐπαΐοντες φαίνονται.

προσγραφέντα αὐθις δὲ εἰς τοῦ ὄδαφος ὑπὸ τοῦ βιβλιογράφου μετατεθεῖσθαι." Ἱσθόμην δὲ τοιοῦτό τι πάλαι γενόμενον ἐν αὐτῷ τῷ αὐθις ἀντὶ τοῦ ξηρός, περὶ οὗ νῦν ἡμῖν ὁ λόγος. Γέγραπται γὰρ ἐν τοῖς τοῦ Πλάτωνος Νόμοις (σελ. 761 C.): »ἕλην παρατιθέντας αὐθην καὶ ξηρὰν ἄφθονον." Ψυχρότατον καὶ τοῦ Πλάτωνος ἀνάξιον τὸ: αὐθην καὶ ξηρὰν." Οὐδὲν γὰρ διαφέρει καὶ τὸ αὐθις οὐκ ἔστι τῶν σπανίων ἀλλὰ τῶν πᾶσιν ἐν χρήσει καὶ συχνὸν παρὰ τοῖς κομικοῖς. »Ἄλλ' αὐθις εἰμ' ἤδη τρέμων," φησὶν ὁ γέρον ἐν τῇ Λυσιφράτῃ. Πλατωνικὸν οὖν εἶναι μοι δοκεῖ: »ἕλην παρατιθέντας αὐθην ἄφθονον." Ὁ δὲ Τιμαίος ἐν τῇ τοῦ Πλάτωνος λέξει τί φησι (σελ. 55): »Ἀὐθην καὶ ξηρὰν, παραλλήλως εἶπεν. ἔστι δὲ ταυτόν." Ὁρᾷς ὅτι πάλαι δὴ τὸ κακὸν τοῖς τοῦ Πλάτωνος ἀντιγράφοις ἐνεσκίρρωται. Παλαιὸν μὲν οὖν ἔστι τὸ παρέμβλημα, οὐδὲν δ' ἤττον φαίνεται παρεμβλημένον. Τὰ δ' ὑπὸ τοῦ Γαλινοῦ ἠθετημένα πολλῶν ἔτι οἶμαι ἢν τούτων παλαιότερα.

Τί δὲ εἰδὼν ἀποδειξώμεν αὐτὸν τὸν Γαλινοῦ τὸν κριτικὸν τὸν ταῦτα εἶδῶν καὶ φυλακτόμενον ὁμοῦς ὑπὸ τῶν ἀντιγράφων ἐξαπατηθέντα; Ἄκουε δὴ, ὦ βέλτιστε Κόντος, εἰ τί σοι δόξω λέγειν. Ὁ Γαλινοῦς γὰρ (ἐν τῷ "Ὅτι τὰ τῆς ψυχῆς ἦθη ταῖς τοῦ σώματος κράσεσιν ἔπεται) διὰ πολλῶν τοῦτο κατασκευάζει ὅτι ὅσῳ περ ἂν ἡ κράσις γίγνηται ξηρότερα, τοσούτῳ καὶ ἡ ψυχὴ ξυνητωτέρα ἀποτελεῖται. Τοῦτο δὲ ὑποθέμενος τὰδε γράφει κατὰ λέξιν (Τόμ. Α. σελ. 346 ἐκδ. Βασ. = Τόμ. Δ. σελ. 786 Κ.). »Ἄλλ' εἰ καὶ ξηρότητα μὴ ξυγχωρῆσαι ἐναντίαν (γρ. ξυγχωρῆσαιεν αἰτίαν) εἶναι συνέσεως, εἰ (οἷ) γε μὴν ὑφ' (ἀφ') Ἡρακλείτου. καὶ γὰρ οὗτος οὕτως εἶπεν Ἀὐγὴ ξηρὴ ψυχὴ σοφωτάτη, τὴν ξηρότητα πάλιν ἀξιῶν εἶναι συνέσεως αἰτίαν, τὸ γὰρ τῆς αὐγῆς ὄνομα τοῦτ' ἐνδείκνυται καὶ βελτιονά γε δόξαν ταύτην εἶναι νομισθέν ἐνοήσαντας καὶ τοὺς ἀστέρας αὐγοειδεῖς τε ἅμα καὶ ξηροὺς ὄντας ἄκραν σύνεσιν ἔχειν." Ἐκ τούτων γίγνεται φανερόν ὅτι ὁ γε Γαλινοῦς ᾔετο τὸν Ἡρακλείτου εἰρηκέναι Ἀὐγὴ ψυχὴ σοφωτάτη, οὐχὶ Ἀὐγὴ ξηρὴ ψ. σ. »τὸ γὰρ τῆς αὐγῆς ὄνομα (φησι) ξηρότητα ἐνδείκνυται," οὐκ ἂν, οἶμαι, οὕτως εἶπων εἰ τὸ ξηρὸν προσέκειτο. Εἰ γὰρ αὐγὴ τις ξηρὰ καλεῖται, ἀνάγκη καὶ ὑγρὰν τινα αὐγὴν εἶναι. Τὸ δὲ εὐθὺς ἐπαγόμενον: »τοὺς ἀστέρας αὐγοειδεῖς τε ἅμα καὶ ξηροὺς ὄντας" ἀναντιρρήτως δείκνυσιν ὅτι Ἀὐγὴ ἀντὶ τοῦ Ἀὐθις ὑπὸ τοῦ Γαλινοῦ ἀνεγνωσάτι τε καὶ γέγρα-

πται. Μηδείς δὲ τοῦτο θαυμάσῃ μὴδ' ὑπολάβῃ διὰ τὴν τοῦ Γαλινοῦ μαρτυρίαν τὴν ἀρχαίαν τε καὶ ἀληθῆ γραφὴν ἀμφίβολου γεγονέναι. Πολύλογος γὰρ μᾶλλον ἢ πολύνους ὢν ὁ Γαλινὸς οὐκ ὀλιγάκις περὶ τὰ τοιαῦτα ἔπταισε καὶ κριτικώτατος εἶναι δοκῶν τοῖς οὐδέποτε αὐτοῦ τὰ βιβλία ἀνεγνωκόσιν οὐ πᾶν τι πιστεύεται ὑπὸ τῶν πολλὰ αὐτῷ ὠμιληκότων, ὡς αὐτοὶ τε ἐν ἄλλοις ἐδείξαμεν καὶ πάντων μάλιστα ὁ ἡμετέριος Ἑρμερίσιος ἐν τῇ τοῦ Ἱπποκράτους ἐκδόσει πολλάκις τὴν τοῦ Γαλινοῦ ἀκρισίαν ἐξελέγξας. Ἀκήκοας αὐτοῦ ἄρτι λέγοντος ὅτι Αὐγὴ ἐνδείκνυται ξηρότητα καὶ ὅτι οἱ ἀσέρες ἄκραν σύνεσιν ἔχουσιν, ἀλλ', ὦμαι, οὔτε τοῦτό σοι ἀληθές φαίνεται οὐτ' ἐκεῖνο. Τοιγαροῦν μὴδὲ περὶ τῆς γραφῆς αὐτὸν ἀληθεύειν νομίσῃ τις, τοῦτο δὲ μᾶλλον πεπεισθῶ ὅτι ἢ τοῦ Ἡρακλείτου ῥήσις καὶ πρὸ τοῦ Γαλινοῦ οὕτω παρ' ἐνίοις παρέφθαρτο, ὡς νῦν παρὰ τοῖς πλείστοις ὄρωμεν.

Ἐτέρᾳ τινὰ τοιαῦτα ἐν τοῖς τοῦ Κλήμεντος παρεμβλήματι ὁ Βαλκενάριος πρῶτος καταφωράσας ἐξήλεγξεν ἐν τῷ περὶ τοῦ Ἀριστοβούλου συγγράμματι σελ. 29 καὶ ἐξῆς. Ταῦτ' οὖν ὡς ἐν παρῶν δείξαντες ἄλλα τινὰ τούτοις παραπλήσια προσθήσομεν. Ὁρθότατα ὁ Βαλκενάριος περιέγραψε τάδε (σελ. 350): »οὐ μέμνηται ὁ ἀπόστολος Παῦλος» καὶ τὰ ἐξῆς μέχρι τοῦ »φθείρουσιν ἤθη χρηστὸ ὀμιλοῦν κακαί.» εἶτα τὰ σελ. 404, 12 — 405, 25 ἀκαίρως καὶ ἀνοήτως ἀμόθεν γέ ποθεν παρεισδεδυκότα: »Ἐφορος δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ἱστορικῶν» μέχρι τοῦ »μαρτυρεῖ γοῦν τοὺς Φρύγας οὕτω καλοῦντας μικρὸν τι παρακλίνοντας.» Ἐξ ἐτέρας τινὸς πραγματείας ταῦτα ἐν μετωπίῳ παρέγραψέ τις εἶτ' εἰς τοῦδαφος παρείληπται. Ὁρθότατα δὲ καὶ διέγραψεν ἐν σελ. 392 τάδε: »ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ ταύτῃ γίνεται Αἰσθὴρ (Ἐσθὴρ) καὶ Μαρθοχαῖος, οὗ φέρεται βιβλίον ὡς καὶ τὸ τῶν Μακκαβαϊκῶν.» Ὡς φρονίμως καὶ συνετῶς ταῦτα νόθα ὄντα ὁ Βαλκενάριος ἀπέδειξεν ἀνάγνωθί μοι ἐν αὐτῷ τῷ συγγράμματι. Θαυμάζω δὲ πῶς αὐτὸν διέλαθεν ἐμφανές τι παρέμβλημα (σελ. 372) ἐν τοῖσδε: »ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν, ὡς καὶ τινες τῶν καθ' ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασιν τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν.

Ἐξ ὧν δῆλον ὅτι καὶ ποιητικοῖς χρώμενος παραδείγμασιν ἐκ τῶν Ἀράτου φαινομένων δοκιμάζει τὰ παρ' Ἑλληνισι καλῶς εἰρημένα.» Χρητὰ γὰρ τούτοις ἀνυπόπτως ὁ Βαλκενάριος σελ. 31. Σὺ δέ, ὦ βέλτιστε, ἐπισκεψάμενος τὸ χωρίον ὁμολογήσεις μοι δεῖν γράφειν οὕτω:

τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν. ἐξ ὧν
 δήλον ὅτι καὶ ποιητικοῖς χρώμενος ἐκ τῶν ἀράτου φαινομένων
 παραδείγμασιν

τὸ γὰρ »ἐκ τῶν Ἀράτου φαινομένων» τῆ τῶν λεγομένων διανοῆς
 περιφανῶς μαχόμενον ἐκ τοῦ μεταπίου εἰσεφθάρη.

Τοῖς ὑπὸ τοῦ Βαλκεναρίου ἐξεληγεμένοις ὀλίγ' ἄττα ὑποτάξω
 τὰ ὁμοίως τούτοις νόθα εἶναι ἐμοὶ δοκοῦντα. Γέγραπται σελ. 484:
 »οὐ γὰρ αἱ ἡγεμονίαι σωματίων ποιότησιν ἀλλὰ διανοίας κρίσει
 κατορθοῦνται, βουλαῖς γὰρ ἀνδρῶν ὄσιων εὖ μὲν οἰκοῦνται πόλεις,
 εὖ δ' οἶκος.» Ἐξαλειπτέον τὸ »ὄσιων», ὡς παρέγγραπτον καὶ
 νόθον. Πρόσθετε τὸν νοῦν τοῖς συμφραζομένοις καὶ μοι ἴσως ὁμολο-
 γήσεις. »Ἡ μὲν ψυχὴ ἄρχει (Φησί), τὸ δὲ σῶμα ἄρχεται»,
 γελοῖον δὲ ἐν τοῖς οὕτω γενικῶς λεγομένοις προσδιορίσασθαι ἢ τίνας
 ψυχὴ ἄρχει, πότερον ἢ τῶν ὄσιων ἢ ἢ τῶν ἀνοσίων. Πᾶσαι γὰρ
 παντὸς ψυχὴ ὡς πρὸς τὸ σῶμα ἀρχικόν. Ἀμφιγνοεῖς ἔτι καὶ
 ὀκνεῖς μήπως τὸν σίτον ἐκριζώσης; Φέρε δὴ οὖν τὸν κολοφῶνα τῷ
 λόγῳ προσβιβάσωμεν. Δευρὸ δὲ, ὦ Εὐριπίδη, ὅπως μοι ἀπίστου-
 μένω προσβουθήσεις. Οὐ γὰρ σὺ εἰρηκας ἐν τῇ Ἀντιόπῃ που τάδε·

Γνώμαις γὰρ ἀνδρῶν εὖ μὲν οἰκοῦνται πόλεις,
 εὖ δ' οἶκος, εἰς τ' αὖ πόλεμον ἰσχύει μέγα.
 σοφὸν γὰρ ἐν βούλευμα τὰς πολλὰς χέρας
 νικᾷ.

Τί ἔτ' ἐρεῖς πρὸς ταῦτα, ὠγαθέ; Ὁρᾶς; ὁ Κλήμης μάρτυρα πα-
 ρέχεται τὸν σοφὸν ποιητὴν ἴν' ἀποδείξῃ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν γνώμην
 ἐν τοῖς τοιούτοις κρατοῦσαν, ἀλλ' οὐχὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν τοῦ σώ-
 ματος ἰσχύον. Ἐπ' αὐτοφύρῳ οὖν ἐάλωκε τῶν ὄσιων τις, μᾶλλον
 δὲ ὑποκριτῶν, ἑαυτῷ καὶ τοῖς ἑαυτοῦ θιασώταις τὸ κράτος τῶν τε
 πόλεων καὶ τῶν οἰκιῶν δι' ἀπάτης περιποιούμενος, ἀλλ' ὅπου ἂν ἢ
 κρίσις καὶ νοῦς ἐμφραν τὸ τοιοῦτον ἐκκαθαίρεται γένος.

Πλειστάκις μὲν παρὰ τοῖς ἄλλοις, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐν τοῖς τοῦ Κλή-
 μεντος ὀνόματα κύρια ψυχρῶς καὶ παιδαριωδῶς εἰς τὸ κείμενον
 παρεισέδω, ὡς σελ. 150 »Ἀχιλλέως μὲν οὖν παιδαγωγὸν τὸν
 Φοῖνικὰ φασι γεγενῆσθαι καὶ τῶν Κροίσου παιδῶν Ἀδρασον, Ἀλε-
 ξάνδρου δὲ Λεωνίδην καὶ Φιλίππου Ναυσίθεον. ἀλλ' ὁ μὲν γυναι-
 κομανῆς [ὁ Φοῖνιξ] ἦν, ὁ δὲ Φυγάς [Ἀδρασος], Λεωνίδης δὲ οὐ
 περιεῖλε τὸν τυφὸν τοῦ Μακεδόνα οὐδὲ Ναυσίθεος μεθύοντα τὸν ἐκ
 Πέλλης ἰάσατο.» Τὰ περιγεγραμμένα οὐ μόνον ψυχρότατά ἐσι,
 περὶ τούτου γὰρ ἄλλοι ἄλλως γινώσκουσι,

καὶ ὁ σὺ θαυμάζεις τοῦθ' ἑτέροισι γέλωσ,
καὶ ἀνάπαυιν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀνοικίους τόπους παρεισήλθεν. Ἐνίοτε
δὲ καὶ σφάλλονται οἱ τὰ δόγματα ταῦτα προσγράφωντες, καὶ τὸ
τυχὸν ὄνομα παρὰ τὴν τοῦ συγγραφέως διάνοιαν παρενείρουσιν,
ὡς γὰρ δεῖξομεν ἐν ἄλλοις παρεμβέβληται σελ. 20 »Ἀνάχαρ-
σις» ἐν τούτοις: »πολλὰ κἀγαθὰ γένοιτο τῷ τῶν Σκυθῶν βασιλεῖ,
ὅστις ποτὲ ἦν [Ἀνάχαρσις].

Ἔτι ὀλίγα τινὰ ζιζάνια ἐκ τῶν τοῦ Κλήμεντος ἐκριζωτέον, καὶ
πρῶτα μὲν τῶν ἐλαττόνων τινὰ κακῶς παρεμπεφυκότα ἐκτιλοῦμεν,
εἰτ' ἐπὶ πᾶσι παγγελοῖόν τι παραβλάστημα οἰκει Φῦμα ἐκτεμόντες
τὸν Κλήμεντα παρακληρεῖν δοκοῦντα παύσομεν. Ἔστι δὲ τὰ ἐλάτ-
τονα τάδε: σελ. 278 »τοὺς δὲ Εἰλωτας [οἰκέτας], οἰκετῶν ὄνομα
ἔστιν οἱ Εἰλωτες, οἱ Λακεδαιμόνιοι μεθύειν ἀναγκάζοντες ἐδείκνυον
σφίσι αὐτοῖς τῆς μέθης τὰ ἔργα.» Τίς γὰρ οὕτως ἐπὶ σιδηροῦς,
ὥστε μὴ παραχρήμα συνιδεῖν τὸ »οἰκέτας» νόθον ἐν καὶ ὑπὸ κακο-
σχόλου τινὸς ἡλιθίως προσκείμενον; καὶ τὰ ἐξῆς δὲ »οἰκετῶν ὄνομα
ἔστιν οἱ Εἰλωτες» πᾶν σφῶδρα ὑποπτὰ μοι μὴ καὶ αὐτὰ τοῦ πο-
νηροῦ κόμματος ἢ καὶ παντὸς μᾶλλον ἢ τοῦ Κλήμεντος. Τίς γὰρ
τῶν τότε ἠγνοεῖ τὰ τοιαῦτα, ὥσπερ οὐδὲ τῶν νῦν ἀγνοεῖ οὐδεὶς τῶν
μὴ παντελῶς ἀπακιδεύτων καὶ ἀναγῶγων, ὥστε ψυχρὸν τελείως καὶ
ἀπειρόκαλον εἶναι περὶ τῶν οὐδὲν οὐδενὶ χρησίμων οὕτω μακρολο-
γεῖν. Ὁρθῶς καὶ βραχέως εἶπε (σελ. 30): »πρὸς τῶν Εἰλωτῶν
καλουμένων τῶν παρὰ Λακεδαιμονίους,» οὕτως οὖν καὶ νῦν ἀπέχρη-
λέγειν: »τοὺς δὲ Εἰλωτας οἱ Λακεδαιμόνιοι μεθύειν ἀναγκάζοντες
κτέ.»

Τῷ δακτύλῳ δεῖξαι ἴσως ἐφαρκέσει τὰ τοιαῦτα, οἷόν ἐστι σελ. 12:
»οὐ γὰρ με [ὁ Κύπριος] ὁ νησιώτης Κινύρας παραπεισάι ποτ' ἄν.»
καὶ σελ. 16: »ἄλωμένη γὰρ ἡ Διὸς κατὰ ζήτησιν [τῆς θυγατρὸς]
τῆς Κόρης», καὶ σελ. 31: »ἀλλὰ τότε μὲν [ἦν ὅτε] τοιοῦτος ἦν
ὅτε δὴ ἄνθρωπος ἦν», καὶ σελ. 50: »τῆς [ἀληθῶς] ὄντως οὐσίας
συλήσαντες τὸ θεῖον.» καὶ σελ. 59: »ἐν τῷ βάθει τοῦ νοῦ [καὶ
τοῦ νοῦς] αὐτοῦ καταυγάζεται τὸ ὄμμα.»

Τὸ παγγελοῖον ἤδη τούτοις προσθέντες παρεμβλήματος παρά-
δειγμα ἐπὶ τὸν ἐξῆς τρεφόμεθα λόγου.

Πικρῶς τῆς τῶν πολλῶν ἠδυπαθείας καὶ τρυφῆς καθαψάμενος ὁ
Κλήμης σελ. 217 τάδε ἐπάγει: »ἔτι γε μὴν οἱ ἀργυρόποδες σκίμ-
ποδες πολλῆς ἀλαζονείας εἰσὶ κατήγοροι, καὶ ὁ ἐν τοῖς κλινιδίοις
ἐλέφας ἀπολελοιπότης ψυχῆν σώματος οὐκ εὐαγὲς ἀγίοις ἀνθρώποις

ἀναπαύσεως τέχνασμα βλακικόν." Μανθάνεις ὃ, τι λέγει; Οἶμαι, φανερόν γάρ. Μανθάνεις δὲ καὶ τὸ ἐν τέλει προσκείμενον τὸ «βλακικόν» ὃ, τι νοεῖ; "Ἄρά γε τὴν κλίνην τὴν ἐλεφαντόποδα ἀποκαλεῖ »οὐκ εὐαγὲς τέχνασμα βλακικόν;" Ἄλλὰ χωρὶς τοῦ ἀδιανόητον τοῦτο εἶναι τίς πρόποτε τῶν Ἑλλήνων τοιαύτη τινὶ συνθέσει ἐχρήσατο; Οἶσθ' οὖν ὃ δρᾶσον, ὧ φίλτατε; Ἀπόπεμψόν μοι ὡς τάχιστα τὸ «βλακικόν» τοῦτο εἰς τὸ μετόπιον, ὅθεν κακῶς εἰς τὸ κείμενον εἰσεφθάρη. Ψυχρότατον, ὥσπερ καὶ ἔστιν, ἔδοξέ τιμι τὸ τοῦ Κλήμεντος διανόημα, ὅτι ἄρα τὸ ἐλέφαντι χρῆσθαι τοῖς Χριστιανοῖς εὐαγὲς οὐκ εἶη, ἅτε δὴ ἀπολελειπότης ψυχῆν σώματος ὄντι. Ἀγανακτήσας οὖν προσέγραψε «βλακικόν» ὀρθῶς γε κρινῶν, ὅστις ποτ' ἔστιν. Βλακικόν γὰρ ὄντως καὶ τοῖς τότε ἔδοκει τὸ περὶ τῶν τοιούτων λήρων λεπτολογεῖσθαι καὶ ἄγος καὶ μίαισμα εἶναι φάσκων τὸ ἐπὶ κλίνης ἐλεφαντόποδος ἀναπαύεσθαι. Ἔσω γὰρ τοῦτο, εἴ τις σφόδρα βούλεται, τρυφερώτερον καὶ μαλακώτερον, ἀλλ' οὖν ἀνόσιόν γε καὶ μυσαρὸν οὐδέποτε ἂν εἶη. Ὁ δὲ Κλήμης τᾶλλα φρόνιμος ὢν ἀνὴρ εἰς ταῦτα ἐξώλισθεν οὐκ ἐν καιρῷ ζηλώσας τὸ ὑπὸ Πλάτωνος ἐν δωδεκάτῳ Νόμων εἰρημένον σελ. 916: «ἐλέφας δὲ ἀπολελειπότης ψυχῆν σώματος οὐκ εὐαγὲς (τοῖς θεοῖς) ἀνάθημα," τοῖς δὲ ἀνθρώποις, οἶμαι, τῷ ἐλέφαντι χρῆσθαι ἄσμενος ἂν ὁ Πλάτων ἐπέτρεψεν. Ὁ δὲ Κλήμης καλλιπεῖν ἐβλήσας παρὰ καιρὸν εἰς τὸ «βλακικόν» ἐνέπεσε κατὰ λέξιν εἰς τὰ ἴδια μετενεγκῶν τάδε: «ἐλέφας ἀπολελειπότης ψυχῆν σώματος οὐκ εὐαγὲς ἀγίοις ἀνθρώποις ἀναπαύσεως τέχνασμα." Ἐν δὲ τοῖς νῦν τοῦ Πλάτωνος ἀντιγράφοις πᾶσιν ἑτέρα τις γραφὴ περιφέρεται τοιαύδε »οὐκ εὐχερὲς" ἀντὶ τοῦ »οὐκ εὐαγὲς." Ὁ δὲ Σταλβαύμιος ἐπιδοκιμάζει, ὥσπερ εἶπω, τὸ χειρὸν, φάσκων μέντοι ἐν τῷ »οὐκ εὐαγὲς" συμφωνεῖν τὸν τε Κλήμεντα καὶ τὸν Εὐσέβιον καὶ τὸν Θεοδώρητον. Οὐκ εἰσὶ δὲ τρεῖς οὗτοι μάρτυρες ἀλλ' εἰς μόνος, ὃ μὲν γὰρ Εὐσέβιος τὰ τοῦ Κλήμεντος μεταγράφηκεν, ὃ δὲ Θεοδώρητος, ὡς ἔθος αὐτῷ, κίκλοφεν. Ὑπονοήσειεν ἂν τις ἴσως ὡς ἄρα ὁ Κλήμης ἀντίθετα θηρώμενος »οὐκ εὐαγὲς ἀγίοις ἀνθρώποις" τὴν ἀρχαίαν γραφὴν μεταπλάσειεν. Οὐκ ἔχει δὲ οὕτω· τό τε γὰρ »οὐκ εὐχερὲς (τοῖς θεοῖς) ἀνάθημα" ἀδιανόητόν ἐστι καὶ τὴν αὐτὴν λέξιν αὐθις παραθέμενος ὁ Κλήμης διαρρήδην γράφει (σελ. 692): «ἐλέφας δὲ ἀπολελειπότης ψυχῆν σώματος οὐκ εὐαγὲς ἀνάθημα." Διὸ καὶ εἰς τοὺς Νόμους τὴν γραφὴν ταύτην ἐγκριτέον.

»Εἰς ὅσον διελάλακεν ἀσελείας ὁ Ζεὺς ἐκεῖνος.» σελ. 28.
 Ἄρ' αἰσθάνει τοῦ πταίσματος, ὧτ' ἄν; Τίς γὰρ εἶπε πώποτε τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τῶν τοιούτων διελαύνειν; τὸ δὲ ἐλαύνειν, πόρρω ἐλαύνειν, εἰς τοσοῦτον, ἐπὶ τοσοῦτον ἐλαύνειν μυριόλεκτον. Ἀκούωμεν αὐτοῦ τοῦ Κλήμεντος (σελ. 261): »εἰς τοσοῦτον ἐλήλακεν ἡ χλιδή". καὶ (σελ. 264): »εἰς τοσοῦτον ἀκολασίας ἐλήλακεν ὁ βίος", καὶ οὕτω πάντες. Τί οὖν; Ἀνάγνωθι »εἰς ὅσον δ' ἡ ἐλάλακεν." Οὐδὲν ὑπονοήσας κενὸν ὁ Ἐμπερούσιος τὰ τοῦ Κλήμεντος προσέγραψε τῷ τοῦ Στεφάνου Θησαυρῷ. Ἐγέλασα δὲ ὄρων ἐν τῷ Θησαυρῷ προσγεγραμμένα καὶ τάδε: »Ἰάμβλιχος ἐν τῷ τοῦ Πυθαγόρου βίῳ σελ. 62. Πυθαγόρας δὲ τὴν περὶ τῶν οὐρανίων ἐπιτήμην ταῖς ἀποδείξεσι ταῖς γεωμετρικαῖς διέλασεν, ὅπερ ὁ Κούσιρος ἐξηγεῖται διεμέτρησεν." Ὡ Ζεῦ καὶ θεοί, διέλασεν ἀντὶ τοῦ διήλασεν! τὸ δὲ διελαύνειν ἀντὶ τοῦ διαμετρεῖν, καὶ τὸ διαμετρεῖν οὐ κανόνισιν ἀλλ' ἀποδείξεσι! Χρημάτων ἀελλπτον οὐδὲν, κατὰ τὸν Ἀρχιλόχον. Ἀλλὰ θάρρει, εὕρηκα γὰρ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ διατριβῶν τὸ ἀρχαιοῦστον τοῦ Ἰαμβλίχου ἀντίγραφον, ἐξ οὗ τᾶλλα πάντα πᾶν ὀλιγώρως μεταγέγραπται. Μετὸν δ' ἐστὶν ὅλον τὸ βιβλίον σημείων ταχυγραφικῶν καὶ πλοκῶν παντοδαπῶν, ὧν οὐδὲν ἐστὶν ἀμφίβολον οὐδὲ ἀπορίαν οὐδεμίαν παρέχει τοῖς τὰ τοιαῦτα ἐκ πολλῆς πείρας ἀκριβοῦσιν, οἳ δὲ ἀμαθέστεροι οὐδὲν τούτων εἰδότες πάντα ταραττοῦσι καὶ συγχέουσι. Γέγραπται δὲ ἐν τῷ βιβλίῳ ἀντιγράφῳ δι' ἑλ, τοῦτο δὲ παρὰ τοῖς σημειογράφοις δύναται διέλαβεν, καὶ λέλυται, ὄρα, τὸ ἄπορον. Εἰς τοσοῦτο δὲ ἐληλάκασι τινες εὐθείας καὶ ὀλιγωρίας, ὥστε καὶ τὰ σαφέστατα καὶ τὰ ἐν ποσὶ παρορᾶν.

Τὸ δὲ ΔΙ ἀντὶ τοῦ ΔΗ γεγραμμένον σφάλμα ἐστὶ τῶν συνηθεστάτων. Γράφεται σελ. 893: »καθάπερ τὰ ποιητὰ παιδία τὸν παιδαγωγὸν ἀποκλείει, οὕτως οὗτοι τὰς προφητείας εἵργουσιν ἰαυτῶν τῆς ἐκκλησίας ὑφορώμενοι δι' ἔλεγχον καὶ νοουθεσίαν." γραπτέον δέ: »ὑφορώμενοι δ' ἔλεγχον."

Πολλὰ μὲν καὶ μεγάλα ὁ Κλήμης περὶ τὴν τῶν καθαρῶς ἑλληνιζόντων συνήθειαν ἠμάρτηκεν, ὥς ἐν τοῖς ἐξῆς ἀποδείξομεν, τοῦ δὲ μεγάλου σφάλματος τοῦ ἐν σελ. 54. ἀναίτιός ἐστι. Γράφεται νῦν: »οἱ Αἰγύπτιοι, ὧν νῦν δὴ (γράφει νυνδὴ = ἀρτίως, ὀλίγον ἔμπροσθεν) ἐμνήσθην, κατὰ τὰς θρησκείας τὰς σφῶν ΕΣΚΕΔΑΝΤΑΙ· σέβουσι δὲ αὐτῶν Συνηῖται Φάγγρον [τὸν ἰχθύν], μινώτην δὲ

[ὅς ἄλλος οὗτος ἰχθύς] οἱ τὴν Ἑλεφαντίνην οἰκοῦντες, Ὁξυρυγχίται δὲ τὸν φερώνυμον τῆς χώρας αὐτῶν [ὁμοίως ἰχθύν], ἔτι γε μὴν Ἑρακλεοπολίται ἰχνεύμονα, Σαῖται δὲ καὶ Θηβαῖοι πρόβατον, Λυκοπολίται δὲ λύκον, Κυνοπολίται δὲ κύνα, τὸν Ἄπιον Μεμφίται, Μενδήσιοι τὸν τράγον." Ὁ προσέχων τὸν νοῦν ἀκούσεται σχολαστικοῦ τινὸς ἡρέμα παραφθεγγομένου »τὸν ἰχθύν" καὶ »ἄλλος οὗτος ἰχθύς" (οὕτω γὰρ γραπτέον) καὶ »ὁμοίως ἰχθύν" καὶ ταῦτα πάντα εἰς τὸ μετώπιον ὄθεν παρεστῆδον ἀποσοβήσει. Περὶσι δὲ τὸ μέγα σφάλμα τὸ »ἐσκεδάνται." Τί καὶ πόθεν τοῦτο τὸ ἐσκεδάνται; Οὕτωσ' ἂν ἀκούειν ἐκ τοῦ σκεδάννυμι, τοῦτο δὲ κατὰ πολλὰ ἀδύνατον. Οὐδεὶς γὰρ τῶν Ἑλλήνων ἀγνοεῖ, οὐδὲ τῶν σφόδρα κακοδαιμόνων τὴν γλῶτταν, ὅτι ἐσκεδάσμαι δεῖ λέγειν καὶ διεσκεδάσμαι καὶ κατεσκεδάσμαι, ταῦτα δὲ πάντα πολλάκις παρὰ πολλοῖς κεῖται καὶ οὐδένα πώποτε περὶ ταῦτα ἀμαρτάνοντα ἔρακα. Πρὸς δὲ τούτοις τὸ ἐσκεδάσμαι ἀεὶ ποτε κυρίως λέγεται περὶ τῶν διεσπαρμένων καὶ ἄλλων ἀλλαχοῦ πλανωμένων, περὶ δὲ τῶν διαφωνούντων καὶ ἄλλων ἄλλο τι φρονούντων οὐδεὶς οὐδέποτε τῷ ἐσκεδάσθαι ἐχρήσατο, τὸ δὲ μέγιστον τὸ ἐσκεδάνται ἀντὶ τοῦ ἐσκεδασμένοι εἰς τὴν τελῆς ἐστὶ βάρβαρον. Οὐκοῦν οὐδὲ ὁ Κλήμης τῷ ἐσκεδάνται ἐχρήσατο, ἀλλὰ τί δήτα ἔγραψεν ὁ ἀνὴρ; Τί κέρυπται ἐν τῷ ἐσκεδάνται; ἦενον τι, οἶμαι, καὶ σπάνιον καὶ τοῖς μεταγράφοις ἀγνωστον, δηλαδὴ τὸ ἘΣΧΙΔΑΤΑΙ. Σχίζεσθαι γὰρ καὶ ἐσχίσθαι ἔλεγον τοὺς ἄλλους ἄλλο τι γινώσκοντας καὶ δοξάζοντας, ἄλλως τε καὶ κατὰ τὴν θρησκείαν, ὅθεν τοῦνομα τὸ σχίσμα ἔτι καὶ νῦν πᾶσι πανταχοῦ ἐν χρήσει. Οἱ Αἰγύπτιοι τοῖνον τὰ κατὰ τὰς θρησκείας εἰς πλεῖστα μεμερισμένοι ἄριστ' ἂν λέγοιντο ἐσχίσθαι. Τὸ δὲ ἐσχίδαται τὸ ἐκ τῆς ἀρχαίας Ἰαῶδος μηδεὶς θαυμάσῃ παρὰ τῷ Κλήμεντι κείμενον. Ἔθος γὰρ τι τοῦτ' ἔχουσιν οἱ μεταγενέστεροι τοῖς τοιοῦτοις χρῆσθαι τοῖς πάνυ ἀρχαίοις. Πολλάκις ἐγέλασα τὸν Δίωνα τὸν Κάσσιον ὄρων τὰ τοιαῦτα ἀρχαιοπινῶν ῥημάτων βάρη κυλίνδοντα, οἷόν ἐστι τὸ κεχωρίδαται καὶ τὸ ἐσολίδαται καὶ πολλὰ ἕτερα, περὶ ὧν σὺ αὐτός, ὦ βέλτιστε Κόντος, ἀκριβῶς γέγραφας. Ἐγὼ δὲ σοι τὰ τοῦ Κλήμεντος συνέλεξα, ἔστι δὲ τάδε: σελ. 39. »αἱ τοῦ Κελεοῦ θυγατέρες οὐχὶ ἐν Ἐλευσίνι τετάφασται;" σελ. 160 »αἱ δὲ δόξαι ἡμῖν αὐτοῖς ἀναγεγράφασται." σελ. 224 »τὰ γὰρ τῶν παλαιῶν συμπτώματα εἰς τὴν ἡμετέραν ἀναγεγράφασται νοθεσίαν." σελ. 242 »ἐπὶ γὰρ τῶν λίθων

τῶν πολυτελῶν αἰ χρόαι τετάχονται." σελ. 309 »μυρία δὲ ὄσαι ὑποθήκαι ἐγγεγραφαται ταῖς βιβλοῖς ταῖς ἀγίαις," καὶ σελ. 822 »ὄν ἐνίοις ἀποτετάχεται τινες." Σεμνὰ ταῦτα καὶ ὀγκηρὰ τῷ Κλήμεντι ἐδόκει· τὸν αὐτὸν οὖν τρόπον καὶ νῦν ἔγραψεν: »οἱ Αἰγύπτιοι κατὰ τὰς θρησκείας τὰς σφῶν ἐσχίδαται."

»Φανοκλῆς δὲ (ἰσορεῖ) ἐν Ἑρωσιν ἢ Καλοῖς Ἀγαμέμνονα τὸν Ἑλλήνων βασιλέα Ἀργύννου νεὼν Ἀφροδίτης ἴσασθαι ἐπ' Ἀργύννω τῷ ἔρωμένῳ." σελ. 32. Αὐτίκα καταλήπει τὸ ἐν τούτοις ἐσφαλμένον. Τίς γὰρ τῶν Ἑλλήνων εἶπε πώποτε ἴσασθαι νεῶν; Τρόπαιον ἴσασθαι τις, καὶ περὶ οὗτου ἄν τις εἶποι ὅτι ἔσηκεν, τοῦτο λέγοιτ' ἄν τις ἰσάναι, ἔῃσαι ἢ ἴσασθαι, ἔῃσασθαι, ὥσπερ καὶ κεῖσθαι ἔλεγον ὅ, τι ἄν τις λέγοιτο κυρίως ἢ τιθέναι ἢ τίθεσθαι. Νόμον ἔθηκε τις; κεῖται ὁ νόμος. ἔσησε τις τὴν ναῦν; ἐρωτᾷ ἕτερος· ποῦ σοι ναῦς ἔσηκε; Χωρὶς δὲ τούτου θαυμάσει, ὡγαθέ, τὸν ἐνεσῶτα χρόνον ἢ, ἐὰν βούλη, τὸν παρατατικόν: τὸν νεὼν ἴσατο ὁ Ἀγαμέμνων. Τί δῆτα ἔγραψεν ὁ Κλήμης; Ἄκουέ μοι τῶν μαρτύρων. Παρίτω ὁ Θεόγνης (σῆχ. 11).

Ἄρτεμι θηροφόνη, θύγατερ Διός, ἦν Ἀγαμέμνων

εἶσαθ' ὅτ' εἰς Τροίην ἔπλεε νηυσὶ θααῖς.

εἶθ' ὁ Καλλιμάχος (ἐν σχολίοις εἰς τοὺς Ἀριστοφάνους Ὀρνιθας σῆχ. 823).

τὴν Ἀγαμέμνων, ὡς ὁ μῦθος, εἶσατο,

τῇ καὶ λίπουρα καὶ μόνωτα θύεται.

καὶ τῶν καταλογάδην γεγραφότων παρελθέτω τις. Ἠρόδοτος λέγει ἐν τῇ πρώτῃ κεφ. 66: »τῷ δὲ Λυκούργῳ ἱερὸν εἰσάμενοι σέβονται μεγάλας." Ἔτι δὲ καὶ τῶν μεταγενεστέρων τινὰ παρεξόμειθα. Ὁ Πλούταρχος καὶ ἀλλαχοῦ ἐχρήσατο καὶ ἐν τῷ Θεμισοκλέους βίῳ κεφ. 22 εἰπὼν· »τὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερὸν εἰσάμενος." Φανερὸν ἦδη ἐστίν, οἶμαι, ὅτι καὶ ὁ Κλήμης ἔγραψε· »νεὼν Ἀφροδίτης εἶσασθαι." οὐ γάρ;

Οὐ προσέσχον τὸν νοῦν οἱ ἐκδόται σελ. 806. ὅπου γέγραπται·

»Οἱ τῶν παρ' Ἑλληνισι λογιώτατοι τῷ Ἑρμῇ, ὃν δὴ λόγον εἶναι Φασί, καθιεροῦσι τῆς ροιᾶς τὸν καρπόν."

Ἀνοήτως ὁ ταῦτα Ῥωμαῖσι μεταφράσας· Mercurio, quem dicunt esse sermonem. Ἴδού· sermonem! ὡς ἡλιθίως ἐφθέγγετο!

Φρενώσειέ ποτε τοὺς τοιούτους αὐτὸς ὁ Ἑρμῆς ὁ Λόγιος.

Ἐπεμψεν ἡμῖν καὶ ἡ εὐάνδρος καὶ μεγαλόφρων Ἀγγλία συμβολὰς εἰς τὸν Ἑρμῆν. Ὁ Φιλολογώτατος ΒΑΔΑΜΟΣ ὁ πολλὰ περὶ τοὺς τραγικούς καὶ τὸν Πλάτωνα Φιλοτεχνήσας τοῦ ΚΟΒΗΤΟΥ Φίλος ὢν ἐν τοῖς μάλιστα ἤκουσε παρ' αὐτοῦ περὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ συγγράμματος τούτου καὶ τι καὶ παρεκλήθη καὶ συνεισενέγκη καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν ἑαυτοῦ. Ἐνθυμηθεῖς λοιπὸν ὅτι ὠκεῖται χάριτες γλυκερώτεραι τάχιστα συνέγραψέ τι καὶ ἐχαρίσατο, ὅπερ ἡμεῖς χαίροντες παραχρῆμα ἐκτυποῦμεν. Κ. Σ. Κ.

ΕΙΣ ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΝ.

Τῆς Θουκυδίδου πραγματείας τὰ σωζόμενα ἀπόγραφα ἕπαντα ἐκ μιᾶς τινὸς βίβλου τὴν ἀρχὴν εἰληφέναι τῇ τ' ἄλλῃ τῶν ξυμπάντων ὁμοιότητι τεκμαίρεσθαι πάρεσι καὶ ἐν ταύταις ταῖς ῥήσεσιν οὐχ ἤκιστα, ἐν αἷς φανερὸν ὅτι λείπει τι ἤτοι πρὸς τὴν τῆς γνώμης ὁλοσχέριαν ἢ πρὸς τὴν τῆς συντάξεως ἀκριβειαν. οὐ γὰρ εἶδος εἰ μὴ κοινῇ ἠπατημένοι ἐτύγχανον ταῦτ' ἂν παραλιπεῖν ἕπαντας. Ὅτι δὲ οὐκ ὀλίγα παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ εὐρίσκαται, ἐν οἷς ἡ ἑρμηνεία παντάπασιν εἰς ἀπορίαν καθέστηκε διὰ τὸ τῶν βηθέντων ἀναγκαῖόν τι μέρος ἐκπεσὸν ἀπολωλέναι, ἅτε ὑπ' ἀντιγραφῆώς δὴ τινος παρημελημένον, οὐδένα τῶν περὶ ταῦτα τευταζόντων ἀγνοεῖν οἶμαι· ὅμως δὲ οὐκ ἀνωφελὲς ἡγοῦμαι ὀλίγ' ἄττα προφέρειν παραδείγματα, ἐξ ὧν δηλώσειν μοι δοκῶ εὐ μόνον ἐν τι ὄνομα ἀλλὰ καὶ ὄλον εἶχον εἶσιν ὅτε ἠφκνισμένον· τούτο δ' ἐὰν ἰκανῶς ἀποδειχθῇ, ἐλπὶς ἅμα διττὸν γένος τό τε τῶν πάντα ὅπωςδῆποτε ἑρμηνεύειν παρεσκευασμένων καὶ τὸ τῶν ἕκαστα διορθοῦν ἐπιχειροῦντων σωφρονέτερον πως καὶ αἰδημονέτερον ταῖς οἰκείαις τέχναις χρήσεσθαι. Ἀρξομαι δ' ἐκ τῆς τελευταίας ῥήσεως τῆς ἐν τῇ τετάρτῃ κεφ. οβ'. Οὐ μέντοι ἐν γε τῷ παντὶ ἔργῳ βεβαίως οὐδέτεροι τελευτήσαντες ἀπεκρίθησαν, ἀλλ' οἱ μὲν Βοιωτοὶ πρὸς τοὺς ἑαυτῶν, οἱ δ' ἐπὶ τὴν Νίσαιαν. Ἐνταῦθα οὐ βῆδιον εἰπεῖν ὀπότερον εἶσιν ἀτοπώτερον τὸ βεβαίως οὕτω πάσης προσωμίας ἢ ῥήματος μονωθὲν κείμενον ἢ τὸ τελευτήσαντες μηδενὸς προρηθέντος ὃ μέχρι τούτου ἐπράττετο. Δῆλον ἄρα ὅτι χασμῶδης εἶσιν ὁ τόπος καὶ ὅλως ἀσιβῆς ἐὰν μὴ ξυμπληρωθῇ. Ὑπονοῶ μὲν οὖν ἐν παλαιῷ τινὶ βιβλίῳ δύο τινὲ εἶχω οὕτως εὐρηθῆαι γεγραμμένω·

ΕΡΓΩΒΕΒΑΙΩΣΟΤΔΕ

ΤΕΡΟΙΤΕΔΕΤΤΗΣΑΝ

μεταξὺ δὲ τούτων ἄλλον κείμενον

ΤΕΡΟΙΤΕΝΟΜΕΝΟΙΤΠΕΡ

τὸν γράφοντα ἐκφυγεῖν δοξάζοντα τὰς πρώτας ἐν τῷ τρίτῳ εἰχῶ συλλαβᾶς τὴν τελευταίην περιέχειν τοῦ ἐν τῷ πρώτῳ ἡμιτελοῦς ἀπολειφθέντος ὀνόματος. ἄρ' οὐ πάνυ πιθανῶς τὴν τ' αἰτίαν τοῦ ἀμαρτήματος καὶ ἅμα τὴν θεραπείαν μεμαντεῦσθαι δόξομεν; Ταῦτὸν δέ μοι δοκεῖ πεπονηῆναι ἢ μακρὰ ῥήσις ἢ ἐν μέσῳ τῷ ογ' κεφαλαίῳ κειμένη, ἣν οὕτως ἢ ἀναπληρωτέον: »Οἱ γὰρ Μεγαρεῖς, ὡς οἱ Ἀθηναῖοι — κινδυνεύειν εἰκότως ἐθέλειν, οὐδὲν μᾶλλον ἐτόλμων, χρόνον δ' ἐπισχόντες — ἀλλ' ἀπήλθον κτέ." "Ἐτι δὲ καὶ ἀντὶ τοῦ καὶ τῶν παρόντων ἀναγνωσέον ἐκ τῶν παρόντων. Ἐν δὲ τῷ ριά' τῆς πέμπτης οἱ τελευταῖοι τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς Μηλίου λόγῳι, καθάπερ νυνὶ ἀναγιγνώσκονται, παντάπασιν ἀδιανόητοί εἰσι. »Σκοπεῖτε οὖν καὶ μετασάντων ἡμῶν καὶ ἐνθυμεῖσθε πολλάκις ὅτι περὶ πατρίδος βουλευέσθε, ἢ μιᾶς πέρι καὶ ἐς μίαν βουλήν τυχοῦσάν τε καὶ μὴ, κατορθώσασαν ἔσται." Πρῶτον μὲν τὸ πέρι διορθῶσαι οὐ χαλεπὸν ἐνθυμουμένοις ὅτι ἐν μόνον ἦν, οὐπερ ἐνεδέχετο τὴν τῶν Μηλίων πατρίδα ἐν τῇ τούτων βουλῇ ἢ τυχεῖν ἢ μὴ τυχεῖν, τοῦτο δ' ἦν ἢ γνώμη ἣτις αὐτὴν ἐμελλε σώσειν. Εἰκόσ δ' ἔτι τὸ γνώμης ταχυγραφοῦμενον δόξαι τῷ ἀντιγραφεῖ τὸ τῆς περὶ σημεῖον εἶναι. Τοῖς δὲ τελευταίοις τί χρῆσώμεθα; ἢ δῆλον ὅτι τοιαύτης τινὸς προσθήκης μόνον προσδεῖται ὥς ὑγιᾶ τε καὶ εὐξύνετα φαίνεσθαι: »ἢν μιᾶς γνώμης καὶ ἐς μίαν βουλήν τυχοῦσάν τε καὶ μὴ, ἢ κατορθώσασαν ἔσται ἰδεῖν ἢ ἀπολομένην."

Τοιαύτας μὲν οὖν ῥήσεις οὐ μνηῦσαι μόνον ἀλλὰ καὶ τρόπον τινὰ ἀκέσασθαι ἐκγένειτ' ἂν τοῖς ἐμμελῶς ἀναγιγνώσκουσι, τὰ δ' ἐκ τοῦ εγ' κεφ. τῆς δευτέρας ἀπολωλότα οὐδεμία μηχανῇ ἐσιν ἀνασῶσαι. »Καὶ Φρουρίον ἐπ' αὐτοῦ ἦν καὶ νεῶν Φυλακὴ τοῦ μὴ ἐσπλεῖν Μεγαρεῦσι μὴδ' ἐκπλεῖν μὴδέν. τῷ τε Φρουρίῳ προσέβαλον κτέ." Ἐνταῦθα μὲν δὴ εἴ τις μετὰ τὸ μὴδέν προσθεῖναι βούλοιο: »Οἱ μὲν οὖν Πελοποννήσιοι τῷ τε Φρ." καὶ γὰρ ἄσμενος ἂν ξυγχαροίην· ἐπειδὴ δ' ἅπαξ ὠμολόγηται μέρος τι τῆς διηγῆσεως παραλειφθῆναι πῶς εἰσόμεθα μὴ καὶ ἔτι πλείω ἐκπέπτωκε; Περὶ μὲν οὖν τῶν μακροτέρων παραλείψεων τοσαῦτα εἰρήσῳ, νῦν δὲ ἄλλας τινὰς διορθώσεις οὐδεμιᾶς ἐξηγήσεως δεομένουσ ὡς διὰ βραχυτάτων προφέρειν πειράσομαι. Β. ρί' οὐ παρήσαν" γρ. οἱ παρή-

σαν. — Γ. λη'. Συμφοράς γρ. τιμωρίας. — ὡς οὐκ ἔγνωσαι. γρ. ὡς οὐκ εὖ ἔγνωσαι. — μ'. πιθήν. γρ. κτητήν. — μβ' τῷ αὐτῷ χαριζόμενος. γρ. ἀντιχαριζόμενος. — μδ'. ἦν τε καὶ ἔχοντες τι ξυγγνώμης εἶεν. γρ. ἦν τε καὶ ἔχοντάς τι ξυγγνώμης εἰλεεῖν. — Δ. θ'. ἐπισπάσασθαι αὐτοὺς ἠγεῖτο προθυμήσεσθαι. γρ. ἐπισπάσασθαι ἢ αὐτοὺς ἠγεῖτο προθυμήσεσθαι. — ιη'. σωφρόνων δὲ ἀνδρῶν οἵτινες τὰγαθὰ εἰς ἀμφίβολον ἀσφαλῶς ἔθεντο· καὶ ταῖς Συμφοραῖς οἱ αὐτοὶ εὐξυνετώτερον ἂν προσφέροιτο, τόν τε πόλεμον νομίσωσι μὴ καθ' ὅσον ἂν τις αὐτοῦ μέρος βούληται μεταχειρίζειν τούτῳ ξυνεῖναι, ἀλλ' ὡς ἂν αἱ τύχαι αὐτῶν ἠγήσωνται." γράφει: »εἴ' ἀμφίβολα ὄντα — μεταχειρίζοιεν." Ἀθετητέον δὲ τὸ νομίσωσι καὶ τὸ τούτῳ ξυνεῖναι, ὅπερ ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ τῶν τοῦ Βεκκίηρου βιβλίων οὐχ εὑρίσκειται. — ξγ'. διὰ τὸ ἤδη Φοβεροῦς παρόντας Ἀθηναίους. γρ. διὰ τὸ ἤδη Φοβερόν, τοὺς π. Ἄ. — ἐξ ἴσου ἀρετῇ ἀμυνόμεθα. γρ. ἐξ ἴσου ἀνταμυνούμεθα. — πζ'. εὐνοὶ δ' ὄντες ἀξιώσετε μὴ κακούμενοι διωθεῖσθαι, καὶ τὴν ἐλευθερίαν μὴ ἀκίνδυνον ἡμῖν φαίνεσθαι." γράφει: »εὐνοὶ δ' ὄντες ἀξιώσετε μὴ κακούμενοις ἡμῖν φαίνεσθαι, καὶ διωθεῖσθαι τὴν ἐλευθερίαν μὴ ἀκίνδυνον οὔσαν." — ηη'. πρὸς τοῖς εἰωθόσι. γρ. πρὸ τοῦ εἰώθωσι. — Ε. ζε' οἱ ὑπήκοοι τὸ εἰκόσ. γρ. οἱ ὑπήκοοι παρὰ τὸ εἰκόσ. — Ζ. δ'. »καὶ ἐκ Μεγάρων τῆς μητροπόλεως οὐσης αὐτοῖς ἐπελθὼν ξυγκατάφωσεν. (ἐν δὲ τῇ ἀρχαιοτάτῃ ἐπελθόν.) γρ. πλῆθος ἐλθόν. οὕτω γὰρ καὶ μικρὸν ὕπερον γέγραπται· ἀπὸ Χαλκίδος καὶ τῆς ἄλλης Εὐβοίας πλῆθος ἐλθόν κτέ. Ἔοικεν δ' ἀντιγραφεὺς τὸ $\frac{\delta}{\delta}$ (ὅπερ πλῆθος ἦν ἀνεγνωστέον) τὴν ἐπί πρόθεσιν σημαίνειν ὑπειληφέναι. Ὁμοίως δ' ἠμάρτυται καὶ ἐν τῷ ἐπιγράμματι τῷ ὑπὸ Ῥουγκηνίου εἰς τὸν Τίμαιον παρατεθέντι σελ. ιβ'.

ἐν δὲ χθῶν ἱεραῖς τρεῖς καὶ δέχ' ἀμίλλαις.
ἀνθ' ὧν ἀναγνωστέον·

ἐν δὲ χοροῖσι θεῶν ἱεραῖς τρισκαίδεχ' ἀμίλλαις.
Βουλοίμην δ' ἂν σφάλμα διὰ μὲν τὴν αὐτὴν αἰτίαν γεγονός, ἐτι δὲ καὶ νῦν πάντως διακλαθὼν ἐν τῷ τοῦ Πλάτωνος Φαίδρῳ μνηῦσαι, ἐκεῖ γὰρ τὸ ἔχει δὲ εἰς τὸ ὡς δὴ μετέλλακται· ἀλλὰ γὰρ ὥρα ἤδη τοῦδε τοῦ πρώτου ἀγωνίσματος πεπαῦσθαι· τοῦ γὰρ ἐλληνιστὶ γράφειν τὸ μέγιστον καὶ ἀναγκαιότατον εἶναι νομίζω τὴν βραχυλογία.